

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIŲ METRIKŲ KNYGŲ TYRIMO GAIRĖS

VIDAS GARLIAUSKAS

Abraomo Kulviečio vidurinė mokykla

Straipsnyje pateikiama žinių apie Lietuvos katalikų bažnyčių metrikų knygas, jų archyvus, parodoma jų vertė. Supažindinama su metrikų knygų tyrimo problemomis, pateikiama metodinių rekomendacijų metrikų knygų tyrėjams, atskleidžiama, kaip metrikų knygų medžiaga galima panaudoti tyrimams. Pateikta ir pakomentuota keletas išsiskiriančių metrikų įrašų, iš Molėtų XVII a. pabaigos metrikų knygų rekonstruota Suginčių (dvaro ir kaimo) XVII a. pabaigos bendruomenė.

Reikšminiai žodžiai: bažnyčių metrikų knygos, metodinės rekomendacijos, įrašai, vardyno tyrimas, lokaliniai tyrimai.

1. METRIKŲ KNYGŲ TYRIMO SITUACIJA

Dėl nepalankių istorinių aplinkybių Lietuvos katalikų bažnyčių metrikų knygos tyrėjų yra nedaug tevartytos. Vertinga jų medžiaga iki šiol nežinoma visuomenei: tik kai kurias yra aptarę kalbininkai. Tų knygų tyrimą sunkina aplinkybė, kad sovietinė valdžia bažnyčių archyvus išsklaidė. Dalis metrikų knygų pateko į skirtingus valstybinių institucijų archyvus. Nėra jokio bendro katalogo, kuriame būtų nurodyta, kur yra vienods ar kitos bažnyčios archyvas ar atskiros jo dalys. Tačiau susidomėjimas metrikų knygomis didėja ir atsiranda poreikis kryptingai organizuoti jų tyrimą.

1.1. METRIKŲ KNYGŲ APIBRĖŽIMAS

Katalikų bažnyčiose ne vieną šimtmetį buvo rašomos kelių rūšių metrikų knygos. Yra trys svarbiausios metrikų knygų rūšys: **krikšto** (tradicinis terminas), tiksliau sakant, pakrikštytųjų **knyga**, lo. *liber baptisatorum* – toliau K, **santuokų**, arba sutuoktųjų, **knyga**, pažodžiui – sujungtųjų, lo. *liber copulatorum* (nom. sg.) – toliau S ir **mirusiųjų knyga**, lo. *liber mortuorum* (nom. sg.) – toliau M. Tose knygose buvo registruojami svarbiausi žmogaus gyvenimo faktai: gimimas, krikštas, vedybos, mirtis; jose įvardijami žmonės, nurodomas jų giminystės ryšys, ceremonijos dalyvių statusas, jų gyvenamosios vietos, tam tikrais atvejais pateikiama papildomų duomenų. Nuo XVIII a., kai kur nuo

XIX a. Lietuvoje reguliariai atliekami ir parapijų gyventojų surašymai (lo. *status animarum* – StA). XIX a. atsiranda ir kitokių knygų: ikivedybinių apklausų, priėmusiųjų komuniją ir pan. Tačiau pastebėta, kad StA informacija nėra preciziška: palyginti su krikšto metrikų knygomis, kai kurių žmonių metai nurodyti apytiksliai, kartais nesutampa vardai. Toliau StA ir kitų knygų (ikivedybinių apklausų, priėmusiųjų Komuniją ir pan.) šiame straipsnyje neapatarsime. Taigi šio straipsnio tyrimo objektas yra **krikšto, santuokų ir mirusiųjų** knygos.

Skirtingų rūšių (krikšto, santuokų, mirusiųjų) metrikų knygų medžiaga nesutampa. **Krikšto** metrikų knygose duomenys žmonių, susijusių su krikštu, surašomi tiksliausiai, daugeliu atvejų tiksliai nurodoma, iš kur jie. Tos pačios bažnyčios **santuokų** knygos aprėpia gerokai didesnę plotą nei parapija, nes neretai vienas iš besituokiančiųjų būdavo iš kitos parapijos. Tačiau šiose knygose nėra žinių iš vietovių, kuriose tuo metu besituokiančių nebuvo. **Mirusiųjų** knygose informacijos mažiausiai: XVIII a. kai kuriose surašoma dar nepilnai: vaikų pateikiami tik vardai, neretai nenurodoma, iš kurios vietos yra mirusysis. Šios knygos pradėtos rašyti vėliau: esama pavienių XVII a. pabaigos–XVIII a. pradžios knygų, daugiau jų yra išlikusių nuo XVIII a. antros pusės. Tad informatyviausios yra krikšto metrikų knygos.

1.2. METRIKŲ KNYGŲ VERTĖ

Kiekvienoje metrikų knygoje pamečiui atspindima tam tikrų metų padėtis tam tikroje teritorijoje (viena parapija su gretimų parapijų arčiausiai esančiais kaimais). Jei išlikusios visos metrikų knygos, iš jų galima susidaryti vaizdą apie tos parapijos gyvenimą nuo XVII a., t. y. nuo kada jos buvo pradėtos rašyti, iki šių dienų. Daugelio Lietuvos vietų istorija dokumentuota maždaug nuo XVI a. ir tas dokumentavimas neretai fragmentiškas, todėl seniausios **XVII a. metrikų knygos gerokai papildo kitų šaltinių** (teismų knygų, inventorių ir pan. dokumentų) **informaciją ir yra vienas svarbiausių lokalinės istorijos šaltinių**.

1.2.1. Dėl savo specifikos – vietovardžių ir asmenvardžių užrašymo gausos – metrikų knygos yra **vienas pagrindinių lietuvių vardyno šaltinių**. Jose atspindima lietuvių vardyno visuma, laipsniškas jo kitimas. Dėl to dar prieš pat Antrąjį pasaulinį karą lietuvių kalbininkai jau buvo atkreipę dėmesį į senąsias bažnyčių metrikų knygas. 1939 m. Lituanistikos instituto darbų plano, kurį svarstė Jonas Balčikonis, Mykolas Biržiška, Antanas Salys, Pranas Skardžius, protokole įrašyta, kad būtina „Daryti žygių vyskupijų kurijose išgauti senąsias bažnyčių metrikų knygas, kurios ypač svarbios mūsų vardynui“ [21, protokolas Nr. 1, 1939 m. kovo 18 ir 21 d.].

1.2.2. Dėl pamečiui užrašomų duomenų apie žmones metrikų knygos ypač **svarbios genealogijų tyrimams**. Būtent iš bažnyčių knygų, jei jos yra išlikusios, galima „surinkti“ ankstesnių kartų šeimas – sudaryti jų genealoginius medžius.

2. METRIKŲ KNYGŲ ATSIKADIMAS EUROPOJE IR LIETUVOJE

Metrikų knygos Europoje (Italijoje ir Prancūzijoje) buvo pradėtos rašyti **XIV a. pradžioje**. Vokiškai kalbančiuose kraštuose jos kai kur (pvz., Šveicarijoje) buvo rašomos nuo XIV a. pabaigos, Vokietijoje, Austrijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Čekijoje, Kroatijoje – nuo XV amžiaus. Metrikų knygų rašymą visoje Europoje paskatino du įvykiai: reformacija ir Tridento susirinkimas. Tai, nuo **XVI a.** daugelyje Vakarų Europos kraštų **plinta visuotinė metrikacija**.

Kaip mes atrodome šalia kaimynų pagal seniausias metrikų knygas, galėtume spręsti iš tokių duomenų: seniausia Latvijos metrikų knyga – 1588–1621 m. Rygos Šv. Jokūbo K, S (katalikų), Lenkijos – 1537 m. Gdansko Šv. Mergelės Marijos M (liuteronų), Baltarusijos – 1590 m. Lahoisko (stačiatikių), 1613 m. Meleičicų (katalikų), Danijos – 1607 m. Nordbio (Nordby), Vokietijos – 1575 m. Brandenburgo žemės Grebeno gyvenvietės (dab. Liudwifelde) (abi liuteronų) ir t. t. (Vokietijos pietuose yra gerokai senesnių knygų). Rusijos stačiatikiai metrikų knygas ėmė rašyti nuo XVIII a. pradžios, maždaug nuo 1722 metų [12]. Dėl Lietuvos ir Prūsijos metrikų knygų žr. 2.1.–2.2. ir 2.4.2.

2.1. XVI A. LIETUVOS KATALIKŲ METRIKŲ KNYGOS

Lietuvos katalikų kunigai po Tridento susirinkimo, t. y. po 1563 metų, jau rašė metrikų knygas. Tiesa, 1579 m. popiežiaus pasiuntinys Tarkvinijus Pekulas, Žemaitijoje vykdydamas vizitaciją, įsitikino, kad tik dalyje bažnyčių būta metrikų. Pavyzdžiui, **Vilkijoje** būta vieno prirašyto lapo [35, 15 ir 17], **Veliuonoje** – krikšto [35, 37] ir santuokų [35, 41] knygų, **Ariogaloje** – santuokų [35, 71], **Krakėse** – krikšto ir santuokų [35, 99 ir 107], **Kražiuose** – krikšto ir santuokų metrikų [35, 179], **Medininkų** Šv. Aleksandro bažnyčioje – krikšto metrikų [35, 261]; įsakyta rašyti krikšto metrikus Betygalos klebonui [35, 133], Viduklės vikarui [35, 163], Kaltinėnų vikarui [35, 229], Medininkų altaristui [35, 237]. Pekulo vizitacija, atrodo, turėjo paskatinti parapijų klebonus nuolat pildyti metrikų knygas. Nei viena čia minima knyga nepasiekė mūsų dienų.

Matyt, panaši padėtis XVI a. buvo ir Vilniaus vyskupijoje. Deja, seniausios **Vilniaus** Šv. Jonų bažnyčios (pastatyta 1426 m.) santuokų knygos įrašai išlikę

tik nuo 1602-ųjų, o krikšto – nuo 1611 metų. Tačiau, kad santuokų metrikai rašyti iki tol, rodo pirmajame lape taisytas paginacijos numeris: vietoj 38 įrašyta 1: taigi trūksta 37 neišlikusių knygos pradžios lapų. Iš vienodai pildomų 1602 metų įrašų galima spėti, kad tie metrikai iki XVI a. rašyti ne pirmą dešimtmetį. Atrodo, kad XVI a. pabaigoje metrikų knygos turėjo būti rašomos Gardino, Kauno, Lydos, Merkinės, Paberžės, Švenčionių, Trakų, Ukmergės ir kitose senose LDK bažnyčiose.

2.2. SENIAUSIOS LIETUVOS METRIKŲ KNYGOS

Seniausia dabar žinoma Lietuvoje yra **Joniškio** bažnyčios krikšto **metrikų knyga (1599–1621)**. Vėlesnės žinomos šių vietų metrikų knygos (nurodoma vietovė, metrikų knygų rūšis – jei žinoma, metai): **Vilnius** Šv. Jonų K 1611, S 1602, **Merkinė** K 1604, **Paberžė** K 1609 (išlikę fragmentai), **Leipalingis** 1611, **Rietavas** 1612, **Lankeliškiai** K 1612 (išlikusi knygos dalis prasideda 1617), **Plungė** K 1616, S 1615, **Tytuvėnai** K 1624, S 1616; **Gruzdžiai** S 1619, **Krakės** K 1619, **Dusetos** 1619 (dingusios Antrojo pasaulinio karo metu), **Šiupyliai** 1620, **Šiluva** K 1624, S 1622, **Žagarė** K 1650, S 1622, **Vabalninkas** K 1623, **Salantai** K 1631, **Jieznas** 1633 (neaišku, ar išlikusios), **Šialūnai** 1637, **Kamajai** 1637 (neaišku, ar išlikusios), **Švenčionys** K 1638, **Seda** K 1640, **Kupiškis** K 1641, **Ylakiai** 1642 (neišlikusios), **Tauragnai** 1644 (sudegusios Antrojo pasaulinio karo pabaigoje), **Prienai** 1644, **Šiauliai** K 1647, **Kretinga** SN 1648 ir kt. Dauguma tų seniausių knygų yra iš Vakarų ar Šiaurės Lietuvos. Pietryčių Lietuvos seniausios metrikų knygos yra dingusios XVII a. viduryje. Žinomos XVII a. metrikų knygos: **Liškiava** 1650, **Obeliai** K 1651, **Švėkšna**, **Videniškiai** K 1652, **Klovainiai**, **Adutiškis** K 1655, **Alanta**, **Kražiai**, **Paparčiai** K 1656, **Punia** K 1659, S 1658, **Tirkšliai** S 1660, **Raguva** K 1665, **Pandėlis**, **Valkininkai** K 1666 ir kt. XVII a. pabaigos metrikų esama daugelyje vietų. Tokių knygų turi **Antalieptė**, **Daugailiai**, **Dotnuva**, **Dieveniškės**, **Gelvonai**, **Gražiškiai**, **Joniškėlis**, **Kantaučiai**, **Kriaunos**, **Krinčinas**, **Kuktiškės**, **Linkuva**, **Molėtai**, **Musninkai**, **Onuškis** (Rokiškio r.), **Onuškis** (Trakų r.), **Ožkabaliai** (buvo prieš Pirmąjį pasaulinį karą), **Palevėnė**, **Pasvalys**, **Rokiškis**, **Rumšiškės**, **Stakliškės**, **Semeliškės**, **Sintautai** (neaišku, ar išlikusi), **Sėduva**, **Telšiai** (katedra), **Vilniaus** Bernardinų bažnyčia, **Vilniaus** Misionierių bažnyčia, **Užpaliai**, **Vandžiogala**, **Vyžuonos**, **Židikai**, **Žeimiai** ir kt.

2.2.1. **Katalikų bažnyčios metrikų knygų skaičius.** XVIII–XIX a. metrikų knygų esama daugelyje senesnių Lietuvos bažnyčių (iki XX a. Lietuvoje

buvo apie 500 parapijų, 600 bažnyčių ir koplyčių, kiekvienoje jų būta nuo dešimties iki kelių dešimčių tokių knygų). Tad išlikusių XVII a. metrikų knygų turėtų būti apie šimtą ar porą šimtų, XVIII a. – daugiau negu tūkstantis, o iš viso Lietuvos bažnyčiose ir įvairiuose archyvuose gali būti apie 10 000–15 000 katalikų bažnyčių metrikų knygų [11, 15].

2.2.2. Kitų konfesijų metrikų knygos Lietuvoje. XVI a., prasidėjus reformatacijai, ir Lietuvoje atsirado įvairių konfesijų bažnyčių, kuriose bent nuo XVII a. (jei ne anksčiau) turėjo būti rašomi metrikai. Lietuvos reformatų knygų yra išlikusių nuo XVII a. vidurio. Daug jų XVIII–XIX a. metrikų knygų saugoma Biržų krašto *Sėlos* muziejuje. Stačiatikių metrikų knygas, atrodo, ėmė rašyti vėliau, XVIII a. antroje pusėje. Žydų, karaimų, totorių metrikacija Lietuvoje atsirado nuo XIX a.

Prūsijoje, taigi ir Mažosios Lietuvos bažnyčiose, liuteronų pastoriai jau nuo XVI a. turėjo rašyti metrikų knygas. Klaipėdos krašto bažnyčiose būta XVII a. knygų. Mažajoje Lietuvoje, taigi ir Klaipėdos krašte, metrikų knygos išlikusios panašiai kaip ir buvusioje Vilniaus vyskupijoje: viena kita iki 1650 metų, kiek gausiau jų esama nuo XVII a. pabaigos. O Semboje, kur būta ne vienos XIII–XIV a. bažnyčios, liuteronų metrikų knygos išlikusios maždaug tų pačių metų, kaip ir istorinėje Žemaičių vyskupijoje: seniausios Karaliaučiaus Senamiesčio (Altstadt) K 1586, S 1598, M 1626 metų, kitos prasideda XVII a. pradžios ar vėlesniais įrašais.

Kitų konfesijų knygos aptartinos atskirame straipsnyje.

3. METRIKŲ KNYGŲ ORIGINALAI IR NUORAŠAI

Vertingiausios metrikų knygos – originalai, rašyti XVI–XVIII amžiuje. Tačiau ne visos jos išliko. Jau XVIII a. pabaigoje Vilniaus vyskupijoje buvo pradėta daryti to amžiaus metrikų knygų nuorašus, kurių daug saugoma Lietuvos valstybės istorijos archyve (LVIA). Jei neišlikę originalai, nuorašai yra svarbus, bet originalui neprilygstantis šaltinis. Juos iš vietoje esančių knygų perrašė atitinkamų bažnyčių kunigai. Perrašinėtojai neišvengdavo klaidų, ypač jei originalai buvo apnykę arba dėl braižo ne visur įskaitomi. Pavyzdžiui, XVIII a. Kuktiškių metrikų knygų nuoraše (toliau N) yra perrašyta neišlikusi 1699–1734 m. S metrikų knyga. Kai kuriose N vietose, matyt, dėl neišskaitomo teksto dedamas daugtaškis ir toliau įrašas tęsiamas ten, kur galima įskaityti. Taip elgiamasi daug kartų. Palyginus XVIII a. pradžios Jūžintų K (originalą) ir N, paaiškėjo, kad perrašinėtojas nesistengė tiksliai nurašyti datų, asmens

vardų ir ne vienoje vietoje pakeitė duomenis. Tad N niekada neatstods pirminio šaltinio – originalo. Moksliniuose darbuose reikia remtis tik originalu.

4. LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIŲ METRIKŲ ARCHYVAI

Didžiausias metrikų knygų rinkinys yra sukauptas LVIA, kuriame jų – ne vienas tūkstantis. Nuo šimto iki kelių šimtų tokių knygų yra saugoma Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (VUB RS), Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje, Kauno arkivyskupijos kurijos archyve, Kaišiadorių vyskupijos kurijos archyve, Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Rokiškio krašto muziejuje, Biržų krašto „Sėlos“ muziejuje ir kt. Be abejo, labai daug metrikų knygų saugoma ir pačiose bažnyčiose.

5. METRIKŲ KNYGŲ KALBA

Dėl istorinių sąlygų bažnyčių metrikai Didžiojoje Lietuvoje rašyti lotynų, XIX a. pradžioje daug kur lenkų, nuo XIX a. antrojo ketvirčio iki maždaug 1915–1916 m. – tik rusų, o Mažojoje Lietuvoje – XVII–XVIII a. vokiečių, lotynų, kai kur ir lietuvių kalbomis, XIX a. – vokiečių kalba. Nors daugumos katalikų bažnyčių metrikai iki XVIII a. pabaigos su nedidelėmis išimtimis buvo rašomi tik lotyniškai, esama knygų, kuriose pasitaiko lenkiškai rašytų metrikų. Pavyzdžiui, jų nemažai esama Joniškio (1599–1621), Merkinės I (1604–1618) ir kitose krikšto metrikų knygose.

5.1. LOTYNŲ KALBA METRIKŲ KNYGOSE

Metrikų knygos rašomos XVI–XVIII a. lotynų kalba. Tačiau joje esama žodžių – terminų, vartotų LDK, kurių reikšmės, palyginti su klasikine lotynų kalba, yra pakitusios, pavyzdžiui, *comes* – „grafas“, *nobilis* – „bajoras“, *laboriosus* – „būdžiauninkas“ ir kt. Skiriasi ir kai kurių terminų morfologija, pavyzdžiui, *Iudiciarides (Terrestris Wilkomiriensis)* 1711 SkmK I 6v – „Vilkamergės žemės [teismo] teisėjas“; *Iudicifsa (Wilkomiriensi)* 1732 SkmK I 52 – „Vilkamergės teisėjiene“ ir pan. Dar pažymėtina, kad miestelių, kai kurių dvarų vardų (dažniausiai jų slaviškų lyčių) vartojamos aplotynintos būdvardinės lytys, pavyzdžiui, *Parocho Malatenfi* 1696 MltS II 7 – „Molėtų klebonui“ arba lotyniškos ablatyvo lytys be prielinksnio: *Sugintis* [jn.] 1699 MltS II 13 – „iš Suginčių“ ir t. t. Lietuvių kalbos įtaka metrikų knygų lotynų kalbai labai menka. Tačiau galima rasti atvejų, kai vietos vardas ir nomenklatūrinis žodis, apibūdinantis gyvenamąją vietą (kaimą, miestelį ar pan.), rašomi pagal lietuvišką

žodžių tvarką: *de Janiszki opidulo*¹ 1599 JnŠK I 2v – „iš Jonišio miestelio“; *Trumpaiciu villæ* 1599 JnŠK I 3 – „Trumpaičių kaimo“; *Walunu villæ* 1599 JnŠK I 4 – „Valiūnų kaimo“; *de Dirdi Pago* 1654 ObK I 22v; *de Dirdi Vilia*² 1654 ObK I 23 – „iš Dirdų kaimo“ ir kt. Lotyniškai turėtų būti rašoma *de oppidulo Janiszki* ir t. t. Lotynų kalbą, vartotą Lietuvos metrikų knygoje, ypač jos specifinę leksiką ir žodžių sutrumpinimus (*8br[is]* „Octobris“, *1ma* „prima“, t. y. *prima (die)* „pirmą dieną“, *2do* „secundo“, *3tio* „secundo“, *5to* „quinto“ ir t. t.), reikėtų išsamiau aptarti atskirame straipsnyje.

5.2. LIETUVIŲ KALBA METRIKŲ KNYGOSE

Žemaičių vyskupijos trijose XVIII a. santuokų metrikų knygoje rasta lietuviškai rašytų metrikų. **Plungės** santuokų metrikų knygos (PlnS V, 1708–1741; LVIA, f. 1827, ap. 1, b. 5) 1–25 lapų 1708–1720 metų įrašai, išskyrus pavienius atvejus, rašyti **lietuvių** ir lotynų kalbomis. Šie Plungės tekstai yra **seniausias žemaičių tarmės paminklas**, beveik puse amžiaus ankstesnis už „Žyvatą“ (1753) [11, 7]. Vertinga ir **Šiaulėnų** metrikų knyga (ŠlnS, VUB RS, f. 107, b. 27), kurioje 1720–1738 metų 123 S įrašai rašyti **lietuvių** ar lietuvių ir lotynų kalbomis [9]. Taip pat **Šiluvos** juodraštinėje metrikų knygoje (ŠlvS VIII, LVIA, f. 1575, ap. 1, b. 8) keliasdešimt 1772–1773 metų S įrašų yra **lietuvių** kalba, kai kur įterpiant lotyniškų ar lenkiškų frazių [11, 8]. Tų lietuviškų metrikų rašymas, atrodo, buvo susijęs su užsākų skelbimu bažnyčioje. Lietuviškai rašoma frazė, kurioje įvardijami besituoksiantys, buvo perskaitoma mišių metu, pavyzdžiui: *Die 21. Baltramieius Barfkus Naslys yfz Zokniskie/ fu Iustinu staflayte yfz Kapfudzju vřakims* 1708 PlnS V 1. To paties įrašo frazė, kurioje kalbama apie liudininkus, dažniausiai rašoma nelietuviškai: *Teftis Elias Platkiškis de Kapfudzje* (ji nebuvo skaitoma). Lietuviškoji PlnS V knygos dalis, atrodo, buvo juodraštinė. Tie XVIII a. pradžios lapai, neperrašyti lotyniškai, į „tikrą“ metrikų knygą, atrodo, buvo įsegti XIX a. pradžioje, tvarkant metrikų knygas. Bažnyčios vyresnybė (vyskupai) griežtai reikalavo metrikų knygas pildyti tik lotynų kalba. Tokia nuostata 1738 m. įrašyta vyskupo Juozapo Mykolo Karpio vizitacijos įrašė ŠlnS 227v [9, 224, 31 išnaša].

Lietuviškai 1855–1863 m. metrikus yra rašęs ir **Sintautuose** klebonavęs kunigas Antanas Tatarė.³ Lietuviškų metrikų XVII–XVIII a. būta Prūsijoje ir

¹ Turėtų būti *oppidulo*.

² Turėtų būti *villa*.

³ [Žiūrėta 2011 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/301790/sintautai/rubrika:naujienos-projektai-grazitumano>>.

Klaipėdos krašte, bet jos nėra tirtos. XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje įvairiose vietose Lietuvos katalikų bažnyčiose būta juodraštnių (neoficialių) užsakų knygų, kurių dauguma įrašų yra lietuvių kalba. Straipsnio autoriui teko matyti juodraštnes **Balninkų**, **Inturkės** (Molėtų r.) ir **Merkinės** knygas (Varėnos r.). Šie šaltiniai irgi **netirti**. Tokių XIX a. pabaigos – XX a. pradžios **lietuviškų** knygų turėtų būti ir kitose Lietuvos bažnyčiose. Tad reikia toliau ieškoti XVIII–XIX a. **lietuviškų** metrikų ar įrašų, o jei pavyktų tų įrašų rasti, juos skelbti ir aptarti.

6. METRIKŲ KNYGŲ ARCHYVINIŲ APRAŠŲ PROBLEMA

Tyrėjas, be abejojimo, turėtų pasikliauti archyvų aprašais. Dažniausiai jie kruopščiai sudaryti, tačiau esama vieno kito klaidinančio aprašo. Pavyzdžiui, VUB RS vartydamas vieną XVII a. metrikų knygą, priskirtą Šiaulėnų bažnyčiai, šio straipsnio autorius pastebėjo, kad jos vardynas neatitinka kitų Šiaulėnų metrikų knygų vardyno. Kiek patyrinęjus, paaiškėjo, kad tai **Šiaulių bažnyčios** 1647–1666 m. metrikų knyga (VUB RS, F107, b. 28), matyt, XIX a. pradžioje, kai buvo tvarkomos metrikų knygos, pridėta prie Šiaulėnų bažnyčių knygų ir išlikusi Šiaulėnų bažnyčios archyve. Tad tyrėjas turi būti be galo atidus ir kruopštus: pats šaltinis, jo medžiaga viską parodo.

7. PASKELBTOS METRIKŲ KNYGOS

Neseniai šimtai metrikų knygų buvo paskelbtos internete: jos tapo plačiai prieinamos ir tyrėjams, ir visuomenei. LVIA įdėjo į internetą per 700 metrikų knygų.⁴ Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Bibliotekininkystės ir informatikos instituto mokslininkai, dalyvaujantys projekte BARIS, patalpino kelių Rytų Lietuvos dekanatų bažnyčių metrikų knygų ir kitų archyvinių dokumentų.⁵ Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka į internetą yra įdėjusi Krinčino, Pasvalio, Pumpėnų, Pušaloto ir Vaškų seniausių bažnyčių knygų⁶, Zarasų savivaldybės viešoji biblioteka – XIX a.–XX a. pradžios Zarasų ir Smė-

⁴ [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.epaveldas.lt/vbspi/>. Suskaitmenintų Romos katalikų bažnyčios metrikų knygų sąrašas, saugomas LVIA [žiūrėta 2011 m. lapkričio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.epaveldas.lt/vbspi/content/docs/about/archyvai_portale.pdf>.

⁵ [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.kf.vu.lt/baris/BARIS_registracija.html>.

⁶ [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pasvalia.lt/list-item.php?of=catalogue:2:Pump%C4%97n%C5%B3+ba%C5%BEny%C4%8Dios+archyvas&r=&quer y=&tipas=Metrik%C5%B3%20knyga>>.

lynės bažnyčių metrikų knygų.⁷ Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos virtualaus archyvo svetainėje yra įdėta Valkininkų, Kupiškio, Debeikių metrikų knygų.⁸ Daugiau negu dvidešimt Krinčino, Pasvalio, Stakliškių metrikų knygų atskirais leidiniais yra paskelbęs lituanistas Algimantas Krinčius (Algimantas Kaminskas).⁹ Seniausiąją XVII a. Molėtų metrikų knygą yra išleidęs Vidas Garliauskas [10]. Taigi susidomėjimas bažnyčių metrikų knygomis akivaizdus, todėl būtina pasvarstyti, kokios galėtų būti jų tyrimų gairės.

8. METRIKŲ KNYGŲ TYRIMAS KITUOSE KRAŠTUOSE

Svetur metrikų knygos tiriamos nuo XIX a.: tam tikri jų aspektai aptariami atskiruose straipsniuose, monografijose. Šioje srityje nemažai yra nuveikę vokiečiai, jie yra sukūrę solidų teorinį tokių knygų tyrimo pagrindą. Vokiškai kalbančių kraštų spausdintų metrikų knygų bibliografija pateikiama Eckarto Henningo ir Christel Wegeleben knygoje [13]. Išleista metrikų knygoms skirtų veikalų, pavyzdžiui, Heinricho Börstingio metrikų istorija nuo ankstyvosios Bažnyčios laikų iki šių dienų [3]. Tęstiniuose leidiniuose ir enciklopedijose esama straipsnių apie metrikų knygas. Apie senąsias Acheno apskrities metrikų knygas dar XIX a. pabaigoje yra rašęs, pavyzdžiui, M. Schollenas [32], apie metrikus – Heinrichas Börstingas [4] ir t. t. Visos vokiškos metrikų knygų tyrimo literatūros šiame straipsnyje nėra galimybių apžvelgti. Lenkijoje taip pat yra pakankamai daug leidinių, skirtų metrikų knygoms ar bažnyčių archyvams, pavyzdžiui, Annos Laszuk knyga, skirta metrikų knygoms, saugomoms Lenkijos valstybiniuose archyvuose [20], ar Edmundo Piaseckio demografinė studija [29]. Pateikti jų išsamesnės apžvalgos čia irgi nėra galimybių. Latvijos įvairių konfesijų metrikų knygas dar prieš Antrąjį pasaulinį karą yra gana išsamiai aptaręs V. Klētnieks [18]. Šioje kruopščioje studijoje pateikiama duomenų apie įvairias metrikų knygas, nurodomi apie jas anksčiau rašę autoriai. Rusijoje rimčiausi metrikų knygų tyrėjai yra Dmitrijus ir Irina Antonovai iš Tulos, parašę kelias rimtas studijas apie metrikų knygas. Svarbiausioje iš jų, kurioje nagrinėjamos Rusijos XVIII a.–XX a. pradžios metrikų knygos [36],¹⁰ aptariami

⁷ [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.krastotyra.zvb.lt/lt/metriku_knygos/zarasu_baznycios_metriku_knygos/>.

⁸ [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.genealogija.lt/>>.

⁹ Dauguma jų išvardytos [Žiūrėta 2011 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą <http://xxiamzius.lt/numeriai/2007/01/17/kult_05.html>.

¹⁰ Žiūrėta 2011 m. lapkričio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://demoscope.ru/weekly/2008/0351/biblio02.php>>.

teoriniai ir praktiniai metrikų knygų tyrimo aspektai. Gerų metrikų knygų tyrinėjimų turi anglai, prancūzai, italai, ispanai, danai, daug šioje srityje yra nuveikę olandai, belgai ir kt. Suprantama, kad tokioje fragmentiškoje apžvalgoje neįmanoma aprėpti metrikų knygų tyrimo masto ir problemų, tačiau akivaizdu, kad kitose šalyse metrikų knygų yra rimtai tiriamos ne vieną dešimtmetį.

Metrikų knygų tyrimas Lietuvoje. Metrikų knygų Lietuvoje tirtos nedaug. Dar nėra pasinaudota neapbrėpiama Lietuvos metrikų knygų medžiaga: išleista apie pora dešimčių metrikų knygų (A. Krinčius, žr. anksčiau), ištirtas kelių knygų vardynas, apie metrikų knygų archyvus ir vardyną parašyta kelio-lika straipsnių.

8.1. FILOLOGINIAI TYRINĖJIMAI

Dar prieš Antrąjį pasaulinį karą kai kurių Klaipėdos krašto liuteronų bažnyčių metrikų knygų medžiagą studijoje apie Klaipėdos krašto gyvenamųjų vietų vardus kvalifikuotai panaudojo Walteris Fenzlau: jis lygino lietuviškas ir vokiškas tų gyvenamųjų vietų vardų lytis. Iš Katyčių krikšto metrikų knygos (1669–1697) jis pateikė kai kuriuos pavyzdžius: *Meißlaukėje*, 1669 – dab. Meišlaukiai, Usėnų seniūnija, Šilutės r.; *Szillgaleje*, 1669 – Šilgaliai, Pagėgių savivaldybė; *Ūstifskeje*, 1669 – Uostiškiai, Katyčių seniūnija, Šilutės r. [7, 122]. Šios loc. sg. lietuviškos lytis rodytų, kad tie metrikai (galbūt jų dalis) buvo rašyti lietuvių kalba. Į Lietuvos katalikų bažnyčių metrikų knygas pirmasis dar sovietmečiu atkreipė dėmesį Zigmąs Zinkevičius. Knygoje *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje* [34] jis išnagrinėjo dviejų seniausių Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios knygų (S 1602–1615 ir K 1611–1616) lietuvių vardyną. Z. Zinkevičius aptarė šias metrikų knygas, vilniečių vardyną, pateikė lietuviškų nekrikštavardinių asmenvardžių sąrašą su kilmės nurodymu ir t. t. Toliau bažnyčių knygų vardyno tyrimus tęsė Vitalija Maciejauskienė. Iš dalies metrikų knygų (Daugailių, Linkmenų, Užpalių, Videniškių) medžiaga ji rėmėsi monografijoje *Lietuvių pavardžių susidarymas* [22]. V. Maciejauskienė yra atskirai tyrusi Kriaunų [23, 34–99], Lankeliškių [24, 159–188], Gruzdžių [25] parapijų metrikų knygų vardyną. Punios parapijos vardyną yra ištyręs Jonas Palionis. Du jo parengti tomai [27; 28] šiandien yra išsamiausias metrikų knygų vardyno tyrinėjimas Lietuvoje. Juose ne tik aptartos penkios seniausios XVII–XVIII a. Punios bažnyčios krikšto ir santuokų metrikų knygos, bet kvalifikuotai išnagrinėti jų asmenvardžiai, daugelio jų kilmė, daryba, pateikti asmenvardžių sąrašai-žodynai, rodyklės, aptarti vietovardžiai, pateikti jų sąrašai-žodynai. Dar apie metrikų knygų vardyną yra rašę šie autoriai: Alma Ragauskaitė (apie

seniausios Joniščio metrikų knygos asmenvardžius, Kauno miesto asmenvardžius – rėmėsi ir senosiomis Kauno parapijos, dab. arkikatedros bazilikos, Kėdainių ir Joniščio metrikų knygomis) [30], Inesa Birbilaitė ir Ilona Mickienė [2] ir kiti. Vidas Garliauskas yra rašęs apie Joniščio, Molėtų [8, 139–142], Šiaulėnų [9], kitas metrikų knygas ir jų vardyną.

8.2. METRIKŲ KNYGŲ ARCHYVŲ TYRIMAS

Jau yra paskelbta straipsnių, kuriuose aptariami bažnyčių archyvai. Apie Molėtų dekanato archyvus projekto BARIS lėšomis yra išleista kompaktinė plokštelė [26]. Joje, atskiruose straipsniuose, esama duomenų ir apie bažnyčių metrikų knygas, pavyzdžiui, pateikiamas Molėtų bažnyčios metrikų knygų sąrašas. Irma Stundytė yra aprašiusi Žeminių bažnyčios archyvą [31]. Robertas Jurgaitis Lietuvos valsčių serijos tome aprašė Čiobiškio [15] ir Musninkų [16] bažnyčių archyvus. R. Jurgaitis ir Andrius Šarmavičius aprašė Lygumų bažnyčios (Šiaulių vyskupija) archyvą [17].

8.3. KITOS PUBLIKACIJOS APIE METRIKŲ KNYGAS

Esama ir daugiau straipsnių apie įvairių vietų Lietuvos katalikų bažnyčių knygas, saugomas archyvuose. Pavyzdžiui, Alvydas Ivoncius rašė apie kai kurių Žemaitijos bažnyčių metrikų knygas [14].¹¹ Juozas Vaina aptarė Punsko bažnyčios 1807–1812 metų krikšto metrikų knygą [33]¹². Romualdas Apanavičius yra paskelbęs Raguvo metrikų knygos įrašų [1]. Šiaurės Lietuvos įvairių bažnyčių metrikų knygas kaip lokalinės istorijos šaltinį panaudojo A. Krinčius [19]. Daugiau panašių straipsnių yra paskelbta internete.

Iš pateiktų darbų susidaro įspūdis, kad metrikų knygų tyrimas – atskirų žmonių iniciatyva atlikti darbai. Tačiau derėtų šio darbo imtis valstybiniu lygmeniu ir jį vykdyti kryptingai.

9. METRIKŲ KNYGŲ TYRIMO PERSPEKTYVOS

Metrikų knygų, kurių didžioji dalis yra išsaugota, – tai mūsų tautos turtas. Todėl **pirmasis neatidėliotinas darbas** valstybės mastu – **inventorizuoti** visas išlikusias **metrikų knygas**. Geriausia būtų sudaryti jų **elektroninį katalogą** ir

¹¹ [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.zemaitijosgidas.lt/?cid=1152&new_id=87662>.

¹² [Žiūrėta 2011 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ausra.pl/0509/vaina.html>>.

ji paskelbti internete. Į tokį katalogą nebūtų sunku įtraukti tas metrikų knygas, kurios jau aprašytos elektroniniuose archyvų ir muziejų inventoriuose. Bažnyčiose esančias knygas, kurių nemaža dalis vienaip ar kitaip yra kataloguota, į tą katalogą galėtų įtraukti rajonų muziejų ar paveldo įstaigų darbuotojai. Jie galėtų padėti kataloguoti nesuregistruotas ar kurių ir vyskupijų archyvuose saugomas knygas. Kai kuriose Europos valstybėse, pavyzdžiui, Danijoje, tokie darbai buvo atlikti daugiau negu prieš pusę amžiaus.

9.1. METRIKŲ KNYGŲ – ŠALTINIŲ KOMPLEKSO – TYRIMO APMATAI

Katalogavus metrikų knygas turėtų būti rašomi apžvalginiai darbai, nagrinėjantys jas kaip istorijos šaltinių kompleksą. Metrikų knygos turėtų būti išsamiai aprašytos: aptartos visos jų rūšys; suregistruotos neišlikusios knygos, užrašytos ankstesniuose, pavyzdžiui, XVIII–XIX a., inventoriuose, ir nurodytos jų neišlikimo priežastys; taip pat aptarta knygų forma, popierius, rašymas į pavienius lapus, lapų susėgimas; išnagrinėta tekstų grafika, inicialinių raidžių, antraščių puošyba, vinjetės; turėtų būti parašytos išsamios metrikų knygų kalbų (lotynų, lenkų, rusų, vokiečių, lietuvių) apžvalgos, nurodytos formulės, terminai, aptartos vardyno rašymo ypatybės skirtingomis kalbomis; parodyta įrašų raida (jų turinys, santykis su *Agendų* ir *Rituale Sacramentorum* formulėmis ir kitais įrašų pavyzdžiais), apibūdinti raštininkai; aprašytas tų knygų tvarkymas visoje Lietuvoje apie 1834 metus; aprašyta, kaip kai kurios metrikų knygos pateko į kitų bažnyčių archyvus; taip pat aptartos XVIII a. nuorašų knygos, XIX a. dekanatams siunčiami metrikų nuorašų lapai, susegti į dekanatų knygas ir kt. Tai galėtų būti kelių disertacijų temos. Paskelbus tokių tyrinėjimų, atsirastų teorinis pagrindas rimtai ir visapusiškai tirti metrikų knygas Lietuvoje.

9.2. FILOLOGINIAI METRIKŲ KNYGŲ TYRIMO ASPEKTAI

Metrikų knygos svarbios lituanistikai, nes tai bene išsamiausias kelių šimtmečių lietuvių vardyno šaltinis: jose užrašytas lietuvių vardynas – tūkstančiai lietuvių oikonimų ir antroponimų (ypač turimi galvoje antrieji įvardijimo nariai). Iš tų užrašymų galime spręsti apie lietuvių vardyno raidą nuo XVI a. iki dabar. Vardyno faktai svarbūs kalbos istorijai. Jie gerokai papildytų atskirų vietų lietuvių kalbos duomenis, ypač tų, iš kurių neturime jokių XVI–XVIII a. lietuviškų šaltinių. Iš vardyno duomenų taip pat galima spręsti apie lietuvių kalbos paplitimą teritorijose, kuriose ji vėliau buvo išstumta slavų kalbų. Todėl tuos vardus būtina išrašyti ir kompleksiškai tirti.

9.3. ISTORINIAI METRIKŲ KNYGŲ TYRIMO ASPEKTAI

Metrikų knygos – svarbus istorijos šaltinis. Jų medžiagą galima panaudoti įvairiems darbams. Pirmiausia, dėl kelis šimtus metų pamečiui registruojamų krikštų, santuokų, gimimų ir mirčių metrikų knygos yra išskirtinis šaltinis genealogijų tyrėjams. Iš metrikų knygų galima surinkti žinių apie daugelio praeities kartų šeimas ir gimines. Dėl tų pačių duomenų metrikų knygos yra reikšmingos kiekvieno užrašyto žmogaus biografijos tyrimui, nes fiksuoja svarbiausius jo gyvenimo momentus. Iš metrikų knygų (dar pridėdant ir kitų šaltinių) galima sudaryti ir personalijų žodynus (bajorų, kunigų, muzikų ir t. t.). Tos knygos pateikia duomenų apie skirtingų luomų ir socialinių sluoksnių žmones, apie atskiros parapijos ūkinę veiklą, atspindi tam tikrus istorinius įvykius ir jų sukeltus padarinius (karai, marai, epidemijos), iš jų galima sužinoti konkrečių vietovių atsiradimo laiką ir jų gyventojus – tai puikios temos atskirų vietų studijoms: net pavienės metrikų knygos (ar vienos bažnyčios knygų) duomenų visuma suteikia pakankami įvairios medžiagos tam tikros parapijos istorijai. Iš metrikų knygų galime spręsti ir apie demografinę tam tikros teritorijos situaciją – demografiniai tyrimai pagal metrikų knygas intensyviai vykdomi Lenkijoje ir Rusijoje. Be to, dar galima tirti metrikų knygą kaip šaltinį (žr. 9.1.). Esama ir daugiau metrikų knygų tyrimo aspektų: juos išsamiau ir tiksliau galėtų aptarti istorikai.

10. METRIKŲ KNYGŲ TURINYS

Metrikų knygos yra dideli **įrašų, susijusių su svarbiausiais žmogaus gyvenimo momentais, rinkiniai**. Nemažos dalies knygų pradžioje neretai yra visą puslapį ar nemažą jo dalį užimanti **antraštė** (kurios apačioje labai dažnai, nors ir nevisada, pasirašydavo ją užrašęs kunigas). Toliau knygą tęsia **metrikų įrašai**. Svarbiausias XVI–XVIII a. bažnyčios metrikų knygos **vienetas** yra metriko **įrašo tekstas**, kuriame aprašoma bažnytinė krikšto arba santuokos ceremonija ir jos dalyviai arba konstatuojama žmogaus mirtis ir palaidojimas. Į tuos metrikų įrašus nuolat įterpiamos **vizitatorių pastabos**. Kartais atskiruose puslapiuose esama kitų nemetrikinių įrašų, šie taip pat gali būti įdomūs tyrėjams. Tad sėkmingam tyrimui būtina visa informacija – svarbus kiekvienas įrašas. Šiais laikais tyrėjai gali nesunkiai pasinaudoti medžiaga: dalis nufotografuotų metrikų knygų yra skelbiamos internete, o kitas reikėtų skaitmeninti toliau.

11. MEDŽIAGOS IŠ METRIKŲ KNYGŲ IŠRAŠYMO PRINCIPAI

Kiekvienas metrikų knygų tyrėjas turės rinkti medžiagą – daryti išrašus. Iki šiol lietuvių kalba nebuvo jokių rekomendacijų, kokia tvarka tai atlikti. Straipsnio autorius, per keliolika metų pervertęs ne vieną šimtą metrikų knygų ir jų medžiagos panaudojęs straipsniuose, sukaupe nemažai patirties, kaip derėtų tą medžiagą rinkti, pastebėjo tam tikrų keblių atvejų ją renkant ir pateikiant. Todėl toliau aptariami kai kurie konkretūs pavyzdžiai ir pateikiama metodinių rekomendacijų.

11.1. METRIKŲ KNYGŲ SUTRUMPINIMAI

Būtų sveikintina, jei tyrėjai, rinkdami medžiagą, laikytųsi tam tikros bendros metrikų knygų faktų metrikavimo tvarkos. Miestų ir bažnytkaimių, kuriuose buvo rašomos metrikų knygos, sutrumpinimus tyrėjai turėtų imti iš *Lietuvių kalbos žodyno*. Kai kurie šio žodyno lokalizaciją nurodantys sutrumpinimai galėtų būti kiek pakoreguoti, pavyzdžiui, vietoj V (Vilnius) rašytina Vln, vietoj JnšM (Joniškis (Molėtai)), – Jnš(Mlt), kad nebūtų painiojama su M, mirusiųjų knygos trumpiniu, vietoj RdN (Nemunėlio Radviliškis) – Rd(Nem), kad nebūtų painiojama su N, nuorašų knygos trumpiniu. Apskritai **vietovės vardo trumpinys**, atsižvelgiant į duomenų bazių sudarymo principus, **turėtų būti bent trijų raidžių**¹³. **Krikšto** knyga žymėtina **K** po vietovės sutrumpinimo (be tarpo), **santuokų** – **S**, **mirusiųjų** – **M**, parapijiečių sąrašai **Status animarum** – **StA**. Pagal tokią šaltinių žymėjimo sistemą Plungės krikšto metrikų knyga Nr. 1 sutrumpintai būtų žymima PlnK I, Molėtų santuokų knyga nr. 2 – MltS II, Merkinės mirusiųjų knyga nr. 3 – MrkM III, Molėtų rajone esančio Jonišio krikšto metrikų knyga nr. 2 – Jnš(Mlt)K II, prie Latvijos esančio Jonišio miesto – JnšK II. **Nuorašų knyga** prie aptartinių sutrumpinimų žymėtina **N**, pavyzdžiui, Taujėnų krikšto metrikų knyga (nuorašas) – TjKN, **juodraštinė knyga** – **J**, pavyzdžiui, Šiluvos juodraštinė metrikų (skirtingi metrikai – K, S, M – rašyti pramaišiu vienoje knygoje) knyga – ŠlvKJ (juodraštiniai krikšto metrikai), ŠlvSJ (juodraštiniai santuokų metrikai) arba tiesiog ŠlvJ, jei toje vietoje nėra metrikų įrašų. Miestuose, kur yra ar buvo ne viena bažnyčia, reikėtų susigalvoti kelių (trijų, keturių) raidžių sutrumpinimus atskirų bažnyčių vardams. Pavyzdžiui, Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios krikšto metrikų knyga nr. 6

¹³ Sudarant duomenų bazes kai kurie sutrumpinimai, pvz., žr. – *žiūrėk* ir *Žr* – *Žarėnai*, paleidus paiešką ima painiotis.

galėtų būti žymima VilnJonK VI, Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios krikšto metrikų knyga nr. 1 – VilnPetrK I ir pan.

Esama nemažai knygų, kur iš vieno galo rašomi krikštai, iš kito, neretai apvertus knygą, – santuokos. Prie krikšto įrašų rašytina K, prie santuokų – S. Žymėtina pagal įrašus: kokie įrašai (ar įrašas), tokia ir raidė. Jei krikšto knygoje būtų santuokos įrašas, jo duomenis žymėtume S (nesvarbu, kad visi kiti įrašai būtų žymimi K). Atitinkamai pagal įrašų rūšį K, S, M derėtų žymėti visais atvejais: toje pačioje knygoje krikšto ir santuokos ar mirusiųjų metrikai gali būti **atsitiktinai susegti** pramaišiu.

11.2. METRIKŲ KNYGŲ EILIŠKUMAS

Labai svarbu tinkamai žymėti metrikų knygų (tomų) eiliškumą. Šaltinio metriką geriausia būtų nurodyti pagal metrikų knygos viršelio (ar antraštės) duomenis, ypač jei knyga saugoma bažnyčioje. Jei knyga saugoma kuriame nors valstybiniame archyve ir neaiškus jos eiliškumas, ji žymėtina pagal to archyvo inventorizacijos duomenis. Apie 1833–1834 m. didžioji dalis knygų, buvusių bažnyčiose, buvo sužymėtos skaičiais pagal chronologiją. Knygos viršelyje buvo priklijuojamas lapelis su antrašte, kurioje buvo nurodyta, kokia tai knyga – K, S, M ir kokį laikotarpį apima jos įrašai, be to, pagal metus ten buvo įrašomas jos eilės numeris: seniausių metų metrikų knyga žymėta nr. 1, vėlesnių – nr. 2 ir t. t. Pavyzdžiui, jei įrašas yra Molėtų krikšto metrikų knygoje nr. 2, rašytina MltK II, jei Molėtų santuokų metrikų knygoje nr. 2 – MltS II.

11.3. METRIKŲ KNYGŲ EILIŠKUMO ŽYMĖJIMO PROBLEMOS

Deja, dalies knygų antraštės, kažkada priklijuotos ant viršelio, yra dingusios ir atskirų knygų eilės numeris, ypač jei bažnyčios archyvas išblaškytas, lieka nežinomas. Jei vienoje vietoje būtų kelios bažnyčios knygos be viršelių ar antraščių, bet iš įrašų imanoma nustatyti jų rašymo vietą ir metus, pagal įrašų chronologiją, matyt, galima jas žymėti, pavyzdžiui, taip: Paberžės krikšto metrikų knyga (pirma) – PbK*, Paberžės krikšto metrikų knyga (antra) – PbK** ir pan. Be to, esama knygų, kurios XIX a. buvo ne bažnyčių archyvuose ir todėl neturi jokio eilės numerio. Tokiu atveju tyrėjui renkamų faktų metrikoje reikėtų nurodyti archyvo bylos numerį. Pavyzdžiui, Vilniaus 1602–1614 m. Šv. Jonų bažnyčios santuokos metrikų knyga (LVIA, f. 604, ap. 10, b. 1) žymėtina VilnJonS I. 1664–1672 m. Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios gimimo¹⁴ ir

¹⁴ Vietoj *gimimo knyga* – sovietmečio ideologiją atspindinčio pavadinimo – turėtų būti *krikšto knyga*.

santuokos metrikų knyga (LVIA, f. 1, ap. 1667, b. 60) žymėtinos VilnJonK LX ir VilnJonS LX, nes jų antraštės neišlikusios. Toks žymėjimas ne visais atvejais patikimas: pastarųjų LVIA metrikų knygų šifrai yra ne kartą keitęsi. Be to, archyvų šifrai neatspindi knygų chronologijos: seniausia Jonišio bažnyčios metrikų knyga (1599–1621) žymima 76 skaitmeniu (f. 1196, ap. 1, b. 76), o vėlesnė, 1698–1744 m., – 1 skaitmeniu (f. 1196, ap. 1, b. 1). Bet ant JnšK (1599–1621) viršelio raudonu pieštuku įrašyta nr. 1, ir jei ją žymėtume JnšK LXXVI, tai klaidintų ir tyrėjus, ir skaitytojus. Nerandant išeities, ši seniausia Lietuvos metrikų knyga žymima JnšK. Būtų geriausia, kad visos metrikų knygos tyrimuose būtų žymimos griežtai pagal chronologiją: seniausia krikšto knyga K I, vėlesnė – K II, dar vėlesnė – K III ir t. t. **Tomai** (atskiros metrikų knygos) turi būti žymimi **romėniškais** skaitmenimis, **lapai, puslapiai – arabiškais**.

Matome, kiek atsirado painiavos dėl bažnyčių archyvų išdraskymo. Kol kas nėra aišku, kaip sukurti vieningą metrikų knygų eiliškumo žymėjimo sistemą. Tad ši problema lieka neišspręsta. Reikia tikėtis, kad ateityje bus sudarytas bendras elektroninis visų Lietuvos metrikų knygų katalogas. Jame kiekvienai knygai **pagal vieningus reikalavimus** būtų suteiktas **nuolatinis numeris**, kuris būtų privaloma nuoroda, vartotina visuose tiriamuosiuose darbuose ir duomenų bazėse.

11.4. METRIKŲ KNYGŲ PAGINACIJA

Paskutinį kartą visoje Lietuvoje metrikų knygos buvo paginuotos apie 1833–1834 metus, kai caro valdžios įsakymu tvarkyti bažnyčių archyvai. Viena kita metrikų knyga paginuota ir vėliau, kai XX a. pateko į valstybinius archyvus. Žinotina, kad pasitaiko paginacijos klaidų. Jei verčiant knygą aptinkami du tuo pačiu skaitmeniu pažymėti lapai, juos dera žymėti taip: pavyzdžiui, du 23 lapus: pirmąjį – 23, 23v, antrąjį – 23a, 23av. Jei paginuojant lapus netyčia praleistas skaitmuo, medžiagą reikia toliau žymėti lapo kampe esamais skaitmenimis, t. y. neatsižvelgti į trūkstamą lapą, tarsi tas lapas būtų išplėstas. Tačiau kur nors tyrimo tekste reikia parašyti pastabą, kad atitinkamo lapo nėra. Kartais pasitaiko knygų, kuriose išplėstas, iškirptas lapas ar didesnis pluoštas lapų (tarkim, knygoje yra 34 lapas, o tolimesnis 69 lapas). Jei ta knyga paginuota XIX a., reikia laikytis esamos paginacijos. Jei po tokio lapų praradimo XX a. knyga dar kartą iš naujo buvo paginuota, duomenis reikia nurodyti **pagal paskutinę paginaciją**. Apie pastebėtą lapų trūkumą tyrėjas turi pranešti archyvo darbuotojui, antraip pats gali būti apkaltintas išėmęs lapus iš šaltinio. Jei šaltinis nepaginuotas, tyrėjas, atsiklausęs šaltinio savininko, paprastu pieš-

tuku pats turėtų dešiniajame kampe paginuoti visus lapus nuo pirmojo prirašyto lapo, t. y. antraštės, arba, jei tikslus neįmanoma nustatyti, paprašyti, kad tai padarytų archyvo darbuotojas, nes **neįmanoma tirti nepaginuoto šaltinio**.

11.5. METRIKŲ KNYGŲ MEDŽIAGOS METRIKAVIMAS

Kaupiamoje medžiagoje turi būti privalomi duomenys, straipsnio autoriaus nuomone, išdėstyti šia tvarka: **a) medžiagos vienetą** (metrikų knygos teksto išrašas); **b) metai** (ar apytikslė data, jei tikslios neįmanoma nustatyti, pavyzdžiui, XVII a. pab., XVIII a. pr.); **c) šaltinis** (t. y. metrikos knygos sutrumpinimas pagal anksčiau aptartą tvarką); **d) tomas**, žymimas romėniškais skaitmenimis; **e) puslapis**, žymimas arabiškais skaitmenimis. Tokios tvarkos būtina laikytis, kai tyrimas apima skirtingų knygų įvairių laikotarpių medžiagą. Jei tiriamas **vienas šaltinis**, pakanka nurodyti tiriamo fakto **metus ir puslapi**.

11.6. METRIKŲ KNYGŲ IŠRAŠŲ PAVYZDŽIAI

Metrikų knygų tyrėjas turi tinkamai metrikuoti išrašomą medžiagą. Tad toliau pateikiama išrašų pavyzdžių ir tam tikrų metodinių rekomendacijų, kaip elgtis kai kuriais konkrečiais atvejais.

11.6.1. **Asmenvardžių išrašai.** *cu[m] Anna Szalticia* [kr. mt.] 1700 GlvK I 4v: pirmiausiai kursyvu išrašoma reikiama frazė [laužtiniuose skliaustuose atstatoma praleista raidė], toliau nurodomas ceremonijoje dalyvaujančio žmogaus statusas – kr. mt., t. y. krikšto motina, tada pateikiami metai – 1700, šaltinio nuroda GlvK – Gelvonų bažnyčios krikšto metrikų knyga: Glv – Gelvonų sutrumpinimas, K – krikšto metrikai, I – tomas, 4v – puslapis, raidė v prieš skaičiaus žymi reversą. Išrašuose **vardotini sutrumpinimai**: t. – tėvas, mt. – motina, sn. – sūnus, dt. – duktė, jn. – jaunikis, nt. – nuotaka, kr. t. – krikšto tėvas, kr. mt. – krikšto motina, ld. – liudininkas ir pan. Atveju: *ex Patre Martino Aukstakois* 1651 ObK I 3 [iš tėvo Martino Aukštakojo], jei tyrėjas nurašo teksto dalį su fraze *ex Patre* – „iš tėvo“, jokio sutrumpinimo nereikia (žr. anksčiau), o jei be tos frazės, sutrumpinimas būtinas: *Martino Aukstakois* [t.] 1651 ObK I 3. Sutrumpinimai rašytini laužtiniuose skliaustuose, nes tai nėra metrikų teksto dalis. Jei prie vardo ir pavardės dar yra prievardis, būtina nurašyti ir jį: *Bartholomæ[us] Perkunelis pauper* [kr. t.] 1700 ŠdvK 87v [Baltramiejus Perkūnelis, elgeta]. Bajorus ir didikus derėtų išrašyti su visais titulais: *Per Illuſtris ac Magnificus Iosephus Brzofouſki Notarius magn[us] Ducatus Lituaniæ* [kr. t.] 1723 DtK 198 [šviesiausiasis [ir] garbingasis Juozapas Bžostovskis,

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės notaras]; *M[agnificus] D[omi]nus Iosephus Chodzkiewicz Gubernator Kieydanenfis Civilis* [kr. t.] 1737 DtK 213 [*garbingasis ponas Juozapas Chodkevičius, Kėdainių civilinis valdytojas*].

Kiekvieną atvejį – asmens įvardijimą, dvinarį, trinarį, vietos vardą ir t. t. **reikia išrašyti su** tam tikra **teksto atkarpa**, kad būtų aišku, koks **vardo linksnis** yra **užrašytas tekste**, antraip atskiri nepilni išrašai vėliau gali klaidinti patį tyrėją. Visi pavyzdžiai (t. y. teksto atkarpos su vardyno pavyzdžiais) yra **šaltinio citatos**, todėl spausdintame tekste turi būti **pateikiami kursyvu; tiriama vardai** dar išskirtini **paryškintuoju** šriftu; sutrumpinimai pateikiami ne kursyvu.

11.6.2. **Vietovardžių išrašai.** *de Onglinikie* 1743 Rdlv(Nem)K 21v: po vietos vardo su prielinksniu¹⁵ rašomi metai – 1743, šaltinis Rdlv(Nem)K – Nemunėlio Radviliškio krikšto metrikų knyga, puslapis – 21v. Atveju *ex Patre Martino Aukstakois ... de Aukstakioei* 1651 ObK I 3 būtina išrašyti ir asmenvardį, sutampantį su kaimo vardu.

11.6.3. **Įrašų rinkimas.** Medžiagą rinkti įrašais ypač svarbu genealogams. Jiems dera nusirašyti visų reikiamų metrikų įrašų tekstą.

Eodem Die Contraxit matrimoniu[m] Ioannes Myłażewicz de Padegimi Cum Anna Dopszayte de Dopżze Testis Casimir[us] Gyrkať de Dopżze 1679 ŽdkS 11v.

Anno D[omi]ni 1700 Menfis/ Januarius./ 106. ... Baptifata e[st] Magdalena P[at]re Cafimira Szymkaytis iz Niewieroniu M[at]re Sophia Leua[n]tes/ Mathia Cizis iz Niewieroniu cum Ragina/ Szymonaycia Iwanowfka iz Niewieroniu 1700 GlvK 4v.

d[ie] 8 [Mense Iulio arba IVLIVS] B[a]pt[isavi] Joannem Cafimiru[m] natu[m] 23 Junij filiu[m] Leg[itimorum] Con[iugum] Nobilium G[enerosi] D[omini]ni Georgij Szolkowfki et Elifabethf Delamarfowna de Suginty. Leu[antes] Pauperes Christophorus Giedroyć cæcus, Malatis, cu[m] Clara Michalowfka paralitica MltK II 1703 49v ir kt.

Įrašuose labai svarbu **tiksliai pažymėti ceremonijos datą**. Dažnai konkrečiame įrašė būna užrašyta nepilna data: parašoma *eodem die* – „tą pačią dieną“ arba nurodyta tik ceremonijos diena ir pan. Tada datos reikia ieškoti kuriame

¹⁵ Taip senuosius vietų vardus pateikia ir vokiečiai, plg. *de Artere* 1268, *de Arteren* 1252 (dab. Artern), *in castro Badin* 1122 (dab. Badenweiler), *in den Barmen* 1379 (dab. Barmen), *in Bergstrasen* 1165 (dab. Bergstraße) ir kt., žr. *Duden. Geographische Namen in Deutschland*. Mannheim, 1999 [7, 46, 52, 53, 59].

nors ankstesniame įrašė. Jei įrašė diena nurodyta, mėnesį galima rasti ankstesniame puslapyje, o metus – dar koku puslapiu ar keliais puslapiais anksčiau. Metai kiekviename puslapyje kartojami nedaugelyje XVII–XVIII a. metrikų knygų. Matyt, racionaliausia įrašo pradžioje pasižymėti mėnesį – jis laužtiniuose skliaustuose išrašytinas iš ankstesnio įrašo [*mense Julio*] – „liepos mėnesį“ arba iš antraštės prieš pirmąjį to mėnesio įrašą [*IVLIVS*] – „liepa“, o įrašo metrikoje nurodyti metus. Nesužiūrėjus šių duomenų, liks neaiški ceremonijos data, kaip atsitiko 1679 Ždks 11v įrašo atveju (žr. anksčiau). Ankstesniame įrašė surandame tą trūkstamą ceremonijos datą: *MAIVS Ima Die* – „gegužės 1 dieną“ (dėl sutrumpinimo dar žr. 5.1.), kurią pasižymime kalbamajame 1679 Ždks 11v įrašė.

Genealogas turėtų atidžiai skaityti ir mirusiųjų metrikų išrašus. Juose vietoj konkrečios datos neretai parašoma *eodem die* „tą pačią dieną“, gali būti nerašomi mėnesiai ir pan. Jei keli mirusieji laidojami tose pačiose kapinėse, kiekvienu atveju konkrečios kapinės nenurodomos, o parašoma *in eodem cimiterio* – „tose pačiose kapinėse“ ar pan. Tad reikia rasti ankstesnį įrašą, kuriame tiksliai nurodyta palaidojimo vieta. Retais atvejais krikšto, santuokų metrikuose nenurodomas ir kaimas: *de eadem villa* – „iš to paties kaimo“, todėl laužtiniuose skliaustuose po šių žodžių iš ankstesnio įrašo reikia pasižymėti ir kaimo vardą.

Išrašus būtina daryti originalo kalba – lotynų, lenkų, rusų, vokiečių, lietuvių. Visi asmenvardžiai ir vietovardžiai turi tiksliai atitikti originalą. Tik taip dirbant galima išsiaiškinti svarbias šeimas ar giminei detales. Renkant medžiagą neleistina: a) asmenvardžių rašyti dabartinėmis raidėmis, b) rašyti ne originalų tekstą, c) žymėtis pavienius faktus, užuot išrašius visą įrašą. Vėliau dėl to gali kilti neaiškumų ir nukentėti pats tyrimas. Darbo tikslumą lemia tinkamas medžiagos surinkimas – šiuo atveju tinkamas metrikų nurašymas.

11.6.4. **Tekstų nurašymas.** Kai kurias ypač vertingas metrikų knygas **verta publikuoti**. Pirmiausia tai pasakytina apie **visas lietuviškai rašytas metrikų knygas** (žr. 5.1.) ir tas, **kuriose gausu** asmenvardžių ir vietovardžių **lietuviškų lyčių**. Kitais atvejais **pirmenybė** visada **teiktina seniausioms knygoms**, nes jos vertingiausios. Toliau pateikiame porą metrikų knygų tekstų pavyzdžių.

1709 PlnS V 5

*Jons Rukundis yfz Punciu fu Elzbietu Pawlawskie
ne Nasly yfz Gedrymq ---*

1. 1. 1.

*Teftis Andre[us] Brazdeykis de Gedrimi d[ie] 1 Ianuarij
Contraxit*

Matrimonium d[ie] 13 Ianuarij

- Kazimiers Akrukaytis fu Onu Stonayte a
budu yfz Plungis --- 1. 1. 1.
Teftis David Izdel de Plungiany d[ie] 6. Ianuary
Contraxit Matrimoniu[m] d[ie] 22 Ianuarij.
Danielus Gawdiesius yfz Wideykiu Para
fjjs Kqntauciu fu Iuftinu Mażiekayte 1. 1. 1.
yfz Nugariu ---
Teftis Sigismund[us] Ionikaytis de Morkiele d[ie] 6. Ian[ua]rij
Contraxit Matrimoniu[m] d[ie] 20 Ianuarij.
Jużaps Rymkiewiczaytis yfz Plungis fu
Magdalena Idżelayte yfz Cygonalu
Parafjjs Kartinos --- 1. 1. 1.
Teftis David Klepftis de Plungiany d[ie] 6. Ian[ua]rij*

1700 GlvK I 7v

- 174. D[ie] 29 Aug.[usti] Baptifat[us] e[st] Bartholemæ[us] P[at]re Mi/chàéle
Kieła iz Pafodniku Matre Agnete/Ramunicia Leu[a]ntes Martin[us] Ramunis
iz/ Ciobifzkieo cu[m] Magdalena Kielicia iz Pafadni[ku]*
- 175. Item Baptifat[a] e[st] Anna P[at]re Mathia Rymgayla/ iz Mikołaiunu Ma-
tre Cřiřtina Sakmokiajcia/ Leu[a]ntes Ioannes Neřtononis iz Mikołoiunu/ cu[m]
Catharina Rymgaylicia iz Mikołoiunu*
- 176. Item Baptifat[us] e[st] Valerian[us] P[at]re Ieorgi[o] Iocis iz Bruzgulu/
Matre Dorotha Valonaycia Leu[a]ntes/ Mathias Abifzala iz Bruzgulu cu[m]
Giertrud[a]/ Mitulenia iz Mitulu*
- 177. D[ie] 5 Septembris Baptifat[us] e[st] Mikiel P[at]re/ Ioanne Siekmak
iz Pafodniku Matre/ Dorotha Griniucia Leu[a]net[s] Stephan[us]/ Remel z
Giełwan cu[m] Anneta Duple[nia] iz Dirziu*
- 178. Ite[m] Baptifat[a] e[st] Marianna P[at]re Barth/lome[o] Strazdas iz
Tilwiku Matre/ Anna Rudicia Leu[a]ntes Casimi[us] Bar/[z]dotas iz Pufilgi[kiu
cu[m] Ragina Łabutie[nia] iz Tilwikie.*

Metrikų knygu **teksto publikavimo principai** aptartini atskirame straipsnyje. Čia pateikiama keletas pastabų. Labai svarbu išlaikyti originalo „vaizdą“. Tai galima padaryti įvairiais būdais. Pirmame pavyzdyje nubraižyta lentelė, kurios pirmoje skiltyje tiksliai išlaikoma kiekviena įrašo eilutė. Kitose lentelės skiltyse surašyti skaičiai, kurie, atrodo, žymi užsakus. Pats įrašas su dviem datomis, kurių viena – neabejotinai jungtųjų data, o kita, matyt, susijusi su

užsakų skelbimu, yra neįprastos formos. Todėl galima daryti išvadą, kad tie lietuviškai rašyti lapai, matyt, yra juodraštiniai. Panašiu būdu lentelėje pateiktų metrikų knygų yra publikavęs A. Krinčius (žr. 7).

Antruoju būdu Molėtų XVII a. metrikų knygą yra parengęs ir išleidęs V. Garliauskas [10]. Čia pateikiama krikšto metrikų vieno lapo teksto dalis – keletas įrašų. Perrašomas lotyniškas tekstas, kuriame įkypai brūkšniai žymi eilučių pabaigas; laužtiniuose skliaustuose atkuriamos (pirašomos) sutrumpintos žodžių galūnės, pažymėtos arba apostrofu arba kokiu nors trumpinimo ženkle, dažniausiai *g*. Atkūrimo principai tokie: *Baptif[at]us] e[st] Valerian[us] P[at]re Ieorgi[o] Iocis* (1700 GlvK I 7v) atveju įrašomos trūkstamos raidės, nepalikant apostrofo ir trumpinimo ženklo *g*: *Baptif[at]g – Baptif[at]us], e' – e[st], Valeriang – Valerian[us], Prė – P[at]re, Ieorgig – Ieorgi[o]*. Tą patį ženklą *g* reikia atkurti nevienodai: *Baptif[at]us] e[st] Valerian[us]* ir *P[at]re Ieorgi[o]*, nes žodžių galūnės turi būti rašomos pagal lotynų kalbos gramatikos taisykles. *Domini Vladislai Pomarnacki Incisoris Smolenscensis et Christinæ Buržynska Pomarnacka Con.[iugum] Legitt.[imorum] de Leluny* [pono Vladislavo Pomarnackio, Smolensko raikytojo ir Kristinos Bužinskos Pomarnackienės teisėtų sutuoktinių iš Leliūnų] (1734 SkmK I 56) atveju paliktinas sutrumpinimo ženklas (šiuo atveju taškas) ir toliau laužtiniuose skliaustuose atkurtinos trūkstamos raidės. Analogiškai paliktinas ir dvitaškis (kai jis atlieka taško funkciją): *p[er] Patrem Faustum Soltuszko Præd:[icatorum] Datn:[oviensem]* [tėvo Fausto Saltuškos, Dotnuvos domininkono] (1751 DtK 247v) atveju. Dvi trumpinimo raidės (geminata), kur jų neturėtų būti, gali reikšti daugiskaitą, plg. *Patt[rini] Georgi[us] dudela de Hospitali Hoduciŋceni cu[m] Agnete Tumafzowŋka de Oppido* [Krikštatėviai Jurgis Dūdelas iš Adučiškio špitolės su Agniete Tumšovska] (1680 AdK I 71); šaltinyje parašyta *Patt' = Patt[rini]* – krikštatėviai; kiti pavyzdžiai: *PP – parentes* – „gimdytojai (t. y. tėvai)“, *Lntt – Levantes* – „liudininkai“ ir t. t.

Sutrumpintų įrašų žodžių būtina atkurti visą formą, antraip atrodys, kad tyrėjas nesuprato teksto. Laužtiniuose skliaustuose [ ] įrašomos atkuriamos raidės. Ženklas ... tekste vartojamas praleistoms jo vietoms žymėti, jei tyrėjui renkant medžiagą reikalingas ne visas tekstas, o tam tikros jo dalys.

12. PORA METRIKŲ KNYGŲ TYRIMO ASPEKTŲ

Šiame straipsnyje kiek išsamiau aptariami tik metrikų knygų medžiagos rinkimo principai. Neįmanoma plačiau apžvelgti kitų tyrimo aspektų. Toliau

parodoma pora galimų metrikų knygų medžiagos tyrimo atvejų: a) aptariami kai kurie įdomesni metrikų knygų įrašai; b) pateikiama XVII a. Suginčių bendruomenės rekonstrukcija pagal Molėtų metrikų knygą, prie sugintiškių asmenvardžių išrašų komentuojami kai kurie asmenvardžiai.

13. IŠSISKIRANTYS METRIKŲ KNYGŲ ĮRAŠAI

Dauguma metrikų knygų įrašų yra standartiniai. Tačiau esama įrašų, kuriuose nurodomos kai kurios papildomos tų įvykių aplinkybės. Tiesa, tokių įrašų pasitaiko tik tose metrikų knygose, kurias pildė plačių interesų kunigai, nepatingėję užrašyti savo meto įdomių gyvenimo detalių. Tokios išskirtinės knygos yra, pavyzdžiui, Molėtų krikšto metrikų knyga nr. 2, rašyta Molėtų klebono Mykolo Ručkevičiaus, Balninkų krikšto metrikų knyga nr. 3, rašyta Balninkų bažnyčios kamendoriaus Tomo Palujano, ir kt. Galima būtų sudaryti tokių įrašų rinkinį – chrestomatiją, apimančią, pavyzdžiui, dekanatą, vyskupiją ar pan.

13.1. BAJORŲ METRIKAI

Bažnyčių metrikuose dauguma paprastų žmonių užrašomi standartiškai pagal tam tikras formules. Tačiau daugelyje knygų išsiskiria bajorų užrašymai. Kilmingųjų metrikai yra išsamesni, juose pateikiama daugiau informacijos apie žmones, susijusius su ceremonija. Bajorų krikšto metrikuose be kūdikio, jo tėvų (*pater, mater, parentes*), krikštatėvių (*patrini, levantes*), dar įrašomi padėjėjai (*assistantes*).

December./ Die 6ta. Ego idem [t. y. Vrbanus Balewicz], baptisau i Andream Alexandrum natum [d]ie 27 9bris M[agnifici] D[omini] Michâélis Rymowicz et Helenæ Dobużynska Rymowiczowa Coniug[um] legit[imorum] Nobilium de Ianidzie Patrini M[agnificus] D[ominus] Michâél de z Susza Kaczynski Iudicialides Terrestris Wilkomiriensis de Aula Zolciszki M[agnificus] D[ominus] Petrus Przygocki [Łowczy] Venator Wilkomierski cum M[agnifica] D[omina] Heduigi Kirkiłowa et Anna Anforowiczowna Virgine de Aula Żagi. 1711 SkmK I 6v.

Gruodžio 6 dieną, aš, tas pats [t. y. Urbonas Balevičius], pakrikštijau Andrių Aleksandrą, gimusį lapkričio 27 dieną prakilniojo pono Mykolo Rimavičiaus ir Elenos Dobužinskaitės Rimavičienės, teisėtų sutuoktinių, bajorų iš Jonydžių. Krikštatėviai prakilnūs ponas Mykolas iš Sušos Kačinskis, Vilkamergės žemės teisėjas iš Želtiškių dvaro, prakilnūs ponas Petras Pšigodskis Ukmergės [pavieto] medžioklis [laučius] su prakilniaja ponia Jadyga Kirkiliene ir panele Ona Anforavičiūte iš Žiogų dvaro.

Šio įrašo kūdikio krikšto tėvai yra Mykolas Kačinskis ir Jadvyga Kirkilienė, o Petras Pšigodskis ir Ona Anforavičiūtė laikytini padėjėjais.

Vertas dėmesio įrašas apie grafo Hiulzeno mirties aplinkybes Daugėliščio knygoje:

110. Anno 1800 die 17 Septembris. VS.¹⁶ hora 3tia matutina Obiit Ill[ustrissi] m[us] M[agnificus] D[omi]nus Egidius de Heclis = Hülsen ultimus de Linea, anno ætatis suæ 31, munitus Sacramentis, sepultus in Ecclesia propria Dagdenfi = Pridie ante mortem equitando in campis Dawgieliscencibus non procul ab aula ad terram in præceps lapsus est, terribilitér læsit caput, faciem, pectus, fregit costam, Hanc ob causam vixit tantum septém Horas, destitutus sensibus. 1800 DglšMI 98v.

110. 1800 metų rugsėjo 17 dieną trečią valandą ryto mirė prakilnūs ponas Egidijus iš Heklių Hiulzenas paskutinis iš eilės, 31 metų, sustiprintas sakramentais, palaidotas artimiausioje Dagdos bažnyčioje. Dieną prieš mirtį jodamas Daugėliščio laukuose netoli nuo dvaro nukrito žemėn strimgalviais, baisingai susižeidė galvą, veidą, krūtine, susilaužė šonkaulius. Dėl to išgyveno tik septynas valandas, neatgavęs sąmonės.

Pastarasis įrašas yra susijęs su Dagdos miestelio, esančio Latvijoje, 36 km į šiaurės rytus nuo Kraslavos, istorija. Dagdoje buvo grafų *Hiulzenų* (vok. *Hül-sen*, la. *Hilzens*) dvaras, kuriame saugotas turtingas archyvas, sunaikintas per 1863 m. sukilimą. Dagdoje XVIII a. pirmoje pusėje Hiulzenai pasistatė mūrinę barokinę katalikų bažnyčią. Šis įrašas parodo, kad būta ryšių tarp Daugėliščio ir Dagdos dvarų. Panašių įrašų iš metrikų knygų galima pririnkti dešimtis.

13.2. METRIKAI, ATSPINDINTYS ISTORINIUS ĮVYKIUS

Seniausioje Obelių metrikų knygoje vien 1655 metų rugsėjo–spalio mėnesiais užrašyti penki krikštai kūdikių, kurių tėvai buvo pasitraukę iš Polocko vaivadijos, Vilniaus ir jo apylinkių dėl karo su Maskva veiksmų.

752. Bap[tisata] 15 Augusti Marianna Marciani Ostrowski et Vrsulę¹⁷ de districtu Osmianensi Pat:[rini] Ioseph[us] Rylo et Heduigis Lewicka 1655 ObK I 42v.

752. Rugsėjo 15 pakrikštyta Marijona Marciano Ostrovskio ir Uršulės iš Ašmenos pavieto. Krikštátėviai Juozapas Ryla ir Jadvyga Levicka.

¹⁶ Neaiškus sutrumpinimas.

¹⁷ ObK I <ę> visur skaitytina /æ/ [ē]: Vrsulę = Vrsulæ.

754. *Bap.[tisatus] 15 Augusti Laurenti[us] Clementi Oliwofski et Apolonie de Districtu Polocensi Pat.[rini] Lazarus Maximowicz et Helena Oliwefczina 1655 ObK I 42v.*

754. *Rugsėjo 15 pakrikštytas Laurynas Klemento Olivoskio ir Apolonijos iš Polocko pavieta. Krikštatėviai Lozorius Maksimavičius ir Helena Olivesčina.*

757. *Bap.[tisatus] 20 Augusti in oppido Abele expuls[ae] Wilnæ Bartholome[us] Alberti Kandzierski et Elisabethę Pat:[rini] Martin[us] fwierczewski et Marina Elmanowa 1655 ObK I 42v.*

757. *Rugsėjo 20 Obelių mieste pakrikštytas, išgrūdus iš Vilniaus, Baltramiejus Alberto Kandzierskio ir Elzbietos. Krikštatėviai Matynas Sverčevskis ir Marina Elmonienė.*

761. *Bapti:[sati] 2 septemb:[ris] Adam[us] Michaëli Łufziewicz et Catherineę Expulsi Vilnę Pat:[rini] Albert[us] Kandziewski et Martin[us] fwierczewski et Marina Elmanowa. Bap.[tisatus] in opp.[ido] Abele 1655 ObK I 43.*

761. *Rugsėjo 2 Adomas Mykolo Lukoševičiaus ir Kotrynos, išgrūsti iš Vilniaus. Krikštatėviai Albertas Kandzevskis ir Martynas Sverčevskis, ir Marina Elmonienė. Pakrikštytas Obelių mieste.*

762. *Bapti.[satus] [2 septembris] Bartholome[us] Timothei furowi[c]zi et Christineę expuls[us] smorgonis in oppido Abele. Pat:[rini] Andreus Biela et Agnes chmielewska. 1655 ObK I 43.*

762. *Pakrikštytas rugsėjo 2 Baltramiejus Timotiejaus Surovičiaus ir Kristinos, išgrūsti iš Smurgainių į Obelių miestą. Krikštatėviai Andrius Bela ir Agnė Chmelevska.*

Obeliuose tuo metu turėjo būti dešimtys ar net šimtai pabėgėlių. Panašus įrašas yra gerokai vėlesnėje Molėtų krikšto knygoje:

1062. *D[ie] 16 [Mense Iunio] B[a]pt[isavi] Angelam hodie nata[m] Joannis Kirzanski, et Catharinæ Mickiewiczowna C[oniugum] L[egitimorum] aduenaru[m] profugoru[m] ex districtu Vpitenfi ob metum exercitūs Suetici, Leu[antes] G[enerosus] D[ominus] Michael Szner cu[m] Virg[inie] Helena Sznerowna Paræciæ Inturcens[is] 1704 MltK II 54v.*

1704 metų birželio 16 dieną pakrikštijau Angelę, gimusią šiandien, Jono Kiršanskio ir Kotrynos Mickevičiūtės, teisėtų sutuoktinių, atėjūnų pabėgėlių iš Upytės pavieta dėl švedų kariuomenės baimės. Krikštatėviai maloningasis ponas Mykolas Šnieras su panele Elena Šnieraite iš Inturkės parapijos.

Taigi esama daug įdomių įrašų, kuriuos, jei jų būtų surinkta pakankamai, verta publikuoti.

14. SUGINČIŲ GYVENTOJAI XVII A. PAGAL METRIKŲ KNYGŲ DUOMENIS

Iš MltK I ir MltK II bei MltS I ir MltS II išrinkta daugiau negu šimtas suginčių. Jie gyveno dviejose vietose: Suginčių kaime ir Suginčių dvare. Kadangi kol kas nerasta jokių XVII a. Suginčių inventorių, metrikų knygos – vienintelis šaltinis, iš kurio galima susidaryti vaizdą apie to laikotarpio žmones.

14.1. SUGINČIŲ DVARO SAVININKAI (5 ŽMONĖS)

Suginčių dvaro gyventojai užfiksuoti tik MltK II ir MltS II knygos. Iš kitų šaltinių yra žinoma, kad Suginčių dvaras 1674–1740 m. priklausė Šalkauskiams. Pagal metrikų knygų duomenis atrodo, kad XVII a. pabaigoje dvare gyveno nuolat, nes čia krikštijo vaikus. Bajorų Šalkauskių šeimą XVII a. sudarė bent penki asmenys (tiek jų žinoma iš Molėtų metrikų įrašų): t. Jurgis **Šalkauskis**, mt. Elzbieta **Delamarsaitė** Šalkauskienė: dt. **Teresė** 1695, dt. **Viktorija** 1697, dt. **Ona** 1699 (1703 m. jiems dar gimė sn. *Kazimieras*, žr. 11.6.3.).

14.2. SUGINČIŲ DVARO DVARIŠKIAI (4 ŽMONĖS)

Įvairiuose įrašuose minimi šie Suginčių dvaro dvariškiai ar tarnai: Rapolas **Sabkovskis** (1695), Kristina **Skinderaičia** (1695), Sofija **Turkėnaičia** (1699). Iš jų išsiskiria bajoras Kazimieras **Liaudanskis** (1699), apie kurį esama kiek daugiau duomenų. Jis kilęs iš Žemaitijos Kunigaikštystės: pavardė rodo, kad jis ar jo protėviai yra iš Liaudos (Karklėnai, Raseinių r.). Tas Liaudanskis su Kazimieru Kanevičiumi iš Noliškio yra liudytojai (*cu[m] D[omi]no Cařimiro Laudanfki ex Ducatu Samogitiæ su Cařimiro Caniewicz ibidem Naliscis* 1698 MltS II 10v) Jokūbo Butkevičiaus ir Konstancijos Mikutyčios, Noliškio dvaro tarnų vestuvėse (*Jacobus Butkiewicz de Anuřyszski cu[m] Constantia Mikuticia uterqu[e] in aula Naliscensi feruientes* 1698 MltS II 10v). Kur gyveno tas Liaudanskis, šiame įrašė nenurodoma. Gali būti, kad jis, kaip ir likusieji šios ceremonijos dalyviai, 1698 m. tarnavo Noliškio dvare.

14.3. SUGINČIŲ KAIMAS

Pirmoji žinoma Suginčių paminėjimo data – 1554 metai, nors kaimas, be abejo, yra gerokai senesnis. Tada jis priklausė Vilniaus vyskupui Povilui

Alšėniškiui. Iki 1740 metų inventoriaus, kur gana smulkiai išvardyti šio kaimo baudžiauninkai, išsamesnių duomenų apie šią vietą neaptikta. Tačiau XVII a. pabaigoje Molėtų knygoose užrašyta daugiau nei 100 sugintiškių, kurie toliau pateikiami atskirais sąrašais – jaunavedžių, šeimų, pavienių asmenų.

14.3.1. **Sugintiškių santuokos.** Molėtų metrikų knygoose MltS I ir MltS II užfiksuota keliolika sugintiškių santuokų. Toliau chronologiškai pateikiama 16 jaunavedžių porų, iš kurių yra 17 sugintiškių: 1) Motiejus Turkėnas iš Kašeikių ir Marijona **Melnikaičia** iš Suginčių 1693 – žr. 16 šeimą 15.3.2.; 2) Jokūbas Veldėnas¹⁸ iš Antaduobių (Utenos par.) ir Dorotėja **Misapilvyčia** iš Suginčių 1693; 3) Jokūbas Kairėnas iš Tauragnų ir Ona **Visapilvyčia**¹⁹ iš Suginčių 1687; 4) Petras **Geležėnas** iš Suginčių ir Kristina Papiškyčia iš Papiškių 1687 – žr. 5 šeimą 15.3.2.; 5) Martynas **Mickevičius** iš Suginčių ir Ieva Štaryčia iš Aidiėčių 1688; 6) Jokūbas Ramonas iš Pašekščių ir Dorotėja **Sinkevičiūčia** iš Suginčių 1689; 7) Kazimieras Gečys iš Gečių ir Ona **Šumskyčia** iš Suginčių 1691; 8) Jonas **Šunelis** (Šunenėlis?) iš Suginčių ir Ona **Geležyčia** iš Suginčių 1691; 9) Kristoforas **Sinkevičius**, našlys iš Suginčių, ir Kotryna Smulkyčia iš Mokylių 1697; 10) Kazimieras Vitavičius iš Vyžuonų ir Ona **Sinkevičiūčia** iš Suginčių 1697; 11) Kristoforas **Sinkevičius**, našlys iš Suginčių (trečiąkart veda?), ir Regina Šišakyčia iš Akmenių 1698; 12) Andrius **Kapočiūnas** iš Suginčių ir Jadvyga Lisovska iš Mikėnų 1699; 13) Andriaus Sargutėnas iš Želvų ir Ona **Tarplapyčia** iš Suginčių 1699; 14) Baltramiejus Jočelis iš Mažeikių ir Kristina **Šumskyčia** iš Suginčių 1699; 15) Paulius Andreikėnas iš Pašekščių ir Kotryna **Kapočiūčia** iš Suginčių 1699; 16) Mykolas **Misapilvis** iš Suginčių ir Jadvyga **Gečyčia** iš Suginčių 1700.

Panašu, kad iš šių situoktinių vėliau Suginčiuose gyveno keturios poros – 1, 4, 8 ir 16. Dvi pirmosios (1 ir 4) užrašytos gimus vaikams (žr. 15.3.2.), o apie kitas dvi (8 ir 16) XVII a. išlikusiuose metrikuose nerasta duomenų. Kiti 9 sugintiškiai, atrodo, išėjo gyventi į gretimus ar tolimesnius apylinkės kaimus. Iš to galima daryti išvadą, kad Suginčių kaimas buvo gana tankiai apgyventas ir iš jo buvo keliamasi į rečiau gyvenamas vietas.

14.3.2. **Suginčių kaimo šeimos pagal krikšto metrikų duomenis.** Molėtų MltK I ir MltK II knygoose užrašyta 20 šeimų, kuriose buvo 66 žmonės. Tiesa, tas šeimų sąrašas nepilnas, nes į jį nepatenka vaikai, gimę iki 1682 metų, ne Molėtų bažnyčioje krikštyti kūdikiai, taip pat senesni ar seni žmonės. Prie šei-

¹⁸ Gali būti *Medlėnas* ar *Maldėnas*.

¹⁹ Plg. *Misapilvyčia*. Tai tas pats asmenvardis, tik skirtingai užrašytas.

mos narių, matyt, priskirtini ir kai kurie krikštatėviai ir liudytojai, pateikti kitame sąrašė, tačiau to tiksliai pasakyti nebeįmanoma. Bet 1 santuokos (žr. 14.3.1.) ir 16 šeimos, taip pat 4 santuokos (žr. 14.3.1.) ir 5 šeimos sutuoktiniai ir tėvai yra tie patys. Šeimos nariai tolimesniame sąrašė pateikiami taip: tėvas, motina (pastarųjų kai kuriais atvejais užrašyti tik vardai), vaikai pagal gimimo metus:

- 1) t. Kristoforas **Areli**s, mt. Barbora **Pyragiūčia**, dt. *Marijona* 1697;
- 2) t. Andrius **Geležėnas**, mt. **Ona**, dt. *Darata* 1690;
- 3) t. Jurgis **Geležėnas**, mt. Lucija **Šakalyčia**, sn. *Kazimieras* 1691, dt. *Sofija* 1695;
- 4) t. Jurgis **Geležėnas**, mt. Ona **Šakalyčia**, dt. *Ona* 1693, sn. *Jurgis* 1699;
- 5) t. Petras **Geležėnas**, mt. **Kristina**, sn. *Andrius* 1688 – žr. 4 santuoką 14.3.1.;
- 6) t. Petras **Geležiūnas**, mt. Kotryna **Papiškaicia**, sn. *Mykolas* 1694;
- 7) t. Kristoforas **Klimėnas**, mt. **Justina**, sn. *Baltramiejus*, 1683;
- 8) t. Mykolas **Kubilėliūnas**, mt. **Kristina**: sn. *Jurgis* 1683;
- 9) t. Motiejus **Kulys**, mt. **Marijona**, sn. *Stanislovas* 1694;
- 10) t. Adomas **Kunigėnas**, mt. Barbora **Mieleikyčia**: sn. *Kazimieras* 1683, sn. *Jonas* 1686;
- 11) t. Juozapas **Kunigėnas**, mt. Jadvyga **Čipinyčia**, dt. *Kotryna* 1699;
- 12) t. Juozapas **Melnikėnas**, dt. Kristina **Čipinaicia**, sn. *Mykolas* 1694;
- 13) t. Martynas **Melnikas**, mt. Marijona **Knebiūčia**, dt. *Justina* 1695;
- 14) t. Kazimieras **Misapilvis**, mt. Jadvyga **Glėbelyčia**, sn. *Baltramiejus* 1695;
- 15) t. Martynas **Turkėnas**, mt. Sofija **Kavolyčia**, dt. *Elzbieta* 1694, dt. *Ieva* 1695;
- 16) t. Motiejus **Turkėnas**, mt. Marijona **Melnikaicia**, sn. *Juozapas* 1695 – žr. 1 santuoką 14.3.1.;
- 17) t. Martynas **Sinkevičius**, mt. **Ona**, dt. *Ezbieta* 1683;
- 18) t. Mykolas **Sinkevičius**, mt. Elzbieta **Zurlyčia**, sn. *Jurgis* 1694, dt. *Kristina* 1700;
- 19) t. Juozapas **Šūdinis**, mt. **Ona**, sn. *Juozapas*, 1685;
- 20) t. Jonas **Šumskis**, mt. Ona **Geležėnaičia**, sn. *Kristoforas* 1695, sn. *Jurgis* 1699.

Šiuose pakankamai tiksluose sugintiškių sąrašuose (nors dėl vieno kito atvejo galėtų kilti abejonių) yra užrašyti 86 skirtingi žmonės.

14.3.3. Pavieniai Sugintičių kaimo žmonės. Paskutiniame sąrašė pateikiami krikštatėviai ir jungtvių liudytojai (36 žmonės, dalis kurių yra kituose sąrašuose). Šio sąrašo 1/3 sudaro moterys – krikšto motinos, 2/3 vyrai – krikšto tėvai ir jungtvių liudytojai. Pastarieji XVII a. pabaigoje būdavo tik vyrai, dėl to moterų užrašyta mažiau. Kai kurie sugintiškiai, pavyzdžiui, Petras Geležėnas ir kt., krikšto tėvais yra buvę po keletą kartų (daugiau pavyzdžių žr. 15.3.4.).

Baltramiejus **Arelis** 1691; Kristoforas **Arelis** 1693, žr. 1 santuoką 15.3.2; Petras **Arelis** 1695; Ona **Arelyčia** 1694; Kotryna **Bartkevičiūčia** 1698; Sofija **Bespitiūčia** 1683, Andrius **Geležėnas** 1683, žr. 2 santuoką 15.3.2; Jurgis **Geležėnas** 1687, plg. 3 ir 4 santuoką 15.3.2; Mykolas **Geležėnas** 1688; Petras **Geležėnas** 1683, žr. 5 santuoką 15.3.2; Kristina Geležnyčia 1691 (Kristina **Geležyčia** 1693); Kristina **Geleženė** 1695, žr. 5 santuoką 15.3.2; Ona **Geleženė** 1694, plg. 2 ir 4 santuoką 15.3.2; Andrius **Geležiūnas** 1693; Liucija **Jurgienė** 1690, plg. 3 santuoką 15.3.2, žr. toliau; Andrius **Kapočiūnas** 1689; Kristoforas **Kapočiūnas** 1699; Liucija **Kavolienė** 1695; Baltramiejus **Leišis** 1684; Martynas **Melnikas** 1695, žr. 13 santuoką 15.3.2; Marijona **Mikulyčia** 1694; Kazimieras Visapilvis 1687 (Kazimieras **Misapilvis** 1695), žr. 14 santuoką 15.3.2; Stanislovas **Notautas** 1694 (1695 metais jis jau gyveno Vikėnuose); Jonas **Repečka** 1691; Andrius **Sinkevičius** 1694; Kazimieras **Sinkevičius** 1690; Kristoforas **Sinkevičius** 1685; Mykolas **Sinkevičius** 1700, žr. 18 santuoką 15.3.2; Liucija **Šakalyčia** 1694, žr. 3 santuoką 15.3.2; Morta **Šakalienė** 1695; Jonas **Šumskas** 1689, žr. 20 santuoką 15.3.2; Motiejus **Šumskis** 1695; Ona **Šunelienė** 1695, galbūt tapatintina su 20 santuokos *Ona Geležėnaičia*, žr. 15.3.2, taip pat žr. toliau; Jonas **Tkačiūnas** 1691; Motiejus **Tulkėnas** 1691 [= Turkėnas]; Kristina **Vienišienė** 1690, žr. toliau.

Liudytojų negalima identifikuoti taip patikimai, kaip jaunavedžių ir šeimose tėvų. Pastarieji nesunkiai atpažįstami iš abiejų sutuoktinių vardų. Tuo tarpu liudytojo žinomas vardas ir antrasis įvardijimo narys, o kaime galėjo būti ne vienas taip pat įvardytas asmuo. Bendruomenės nariai vienodai vadinamais žmonėms duodavo pravardes ar vadindavo juos dar kitaip. Ne taip paprasta pastebėti skirtingus to paties žmogaus įvardijimus. Pavyzdžiui, liudytojų sąrašė esanti *Liucija Jurgienė* turbūt yra *Lucija Šakalyčia*, *Jurgio Geležėno* žmona. Ji, *Liucija Jurgienė*, šiuo atveju įvardijama pagal vyro vardą: taip ištekėjusios moterys buvo vadinamos daugelyje Lietuvos vietų. Asmuo, kuris kunigui taip įvardijo moterį, **nesuvokė antrojo įvardijimo nario kaip pavardės**. Panašiai, matyt, yra ir *Kristinos Vienišienės* 1690 atveju: ji galėtų būti identifikuota su viena iš trijų šeimos sąrašo *Kristinų* (o gal tai buvo niekur kitur neužrašyta vyresnio amžiaus moteris, tarkim, našlė?). *Ona Šunelienė* 1695, atrodo, irgi galėtų būti sutapatintina su viena iš penkių šeimos santuokų sąrašo Onų, greičiausiai su *Ona Geležėnaičia*, Jono Šumsko žmona, plg. šio asmenvardžio variantą *Šumskis: Joannis Szunski et Annæ Gielazancowna C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1695 MltK II 10; antra vertus, tai gali būti 8 santuokos (žr. 14.3.1) Ona: Jonas **Šunelis** (Šunenėlis?) iš Suginčių ir Ona **Geležyčia** iš Suginčių 1691.

Taigi genealogai turėtų atidžiai rinkti medžiagą, nes XVII a. žmonių įvardijimo sistema nebuvo tokia kaip dabar, todėl **ne visada tas pats žmogus įvardijamas vienodai** ir tam tikrais atvejais nėra lengva nustatyti jo tapatybę.

Taigi su liudytojais, kurių, kitur nepaminėtų, susidarytų dar apie 20, sugintiškių būtų maždaug 105 skirtingi žmonės. Atsižvelgiant į neužrašytus ar ne Molėtų bažnyčioje užrašytus sugintiškius (o jų, matyt, būta ne vieno), galima spėti, kad XVII a. pabaigoje Suginčiuose (dvare ir kaime) gyveno apie 150 žmonių, t. y. gerokai daugiau negu 1740 metais, praėjus trisdešimčiai metų po didžiojo 1710 m. maro. Tad turime apypilnį XVII a. pabaigos Suginčių bendruomenės vaizdą. Ši bendruomenės rekonstrukcija užpildo visai nežinomą Suginčių istorijos tarpą.

15.3.3. Suginčių kaimo XVII a. antroponimai. Sugintiškiai XVII a. Molėtų knygoje įvardyti 40-čia skirtingų antroponimų (antrųjų įvardijimo narių, neskaitant aptarto atvejo: *Liucija Jurgienė – Lucija Šakalyčia*). Vyrų visais atvejais, išskyrus kūdikius, pateikiami tik dvinariai įvardijimai. O moterų, ypač užrašant kūdikių tėvus, ne kartą įvardijimos tik krikšto vardu. Sugintiškių moterų užrašyti 34 dvinariai įvardijimai. Netekėjusios merginos turi Rytų Lietuvai būdingas priesagas *-aičia, -yčia, -učia* (*Mielnikaycia* 1695, *Zurlicia* 1694, *Knibucia* 1695), ištekėjusios – *-ienė* (*Gialazienia* 1694). Kadangi visų krikšto vardų lytys lotyniškos, toliau dėmesys kreiptinas į antruosius įvardijimo narius, kurių nemaža dalis lietuviški: *Arelis, Geležėnas, Glėbelyčia, Kapočiūnas, Kubilėliūnas, Šakalyčia, Šūdinis, Šunelis* ir pan. Kai kurie šių asmenvardžių yra pravardinės kilmės: *Šakalyčia, Šūdinis, Šunelis* ir t. t. (Suginčiai nuo seno garsėja savo pravardėmis!). Kiti atspindi žmogaus veiklą: *Geležėnas, Kapočiūnas, Kubilėliūnas*. Pavyzdžiui, asmenvardis *Geležėnas* „Geležiaus sūnus“ mus nukelia į XIV–XV a. kai tam tikri žmonės iš balų rūdos lydydavo geležį. Tad žmogus, kuris užsiimdavo tuo darbu, buvo vadinamas *Geležiumi*, atitinkamai, kas darė kubilus, – *Kubiliumi* ir t. t. Tiesa, dalis sugintiškių asmenvardžių yra svetimos kilmės: *Kavolyčia, Melnikas, Sinkevičius, Šumskas* ir kt. *Melnikas* tai „malūnininkas“, dirbęs malūne, XVII a. stovėjusiame ant Suraižos upės (dabar Melnikų kaimas). Žmogus, vadinamas *Šumsku*, į Suginčius yra atsikėlęs, matyt, XVII a. viduryje iš Vilniaus apylinkių, iš Šumsko miestelio, kurį gana seniai, kaip yra rašęs Būga, lietuvių žemėse buvo įkūrę rytų slavai – „Valuinės krieivai“²⁰. Tačiau, nepaisant tų asmenvardžių kilmės, daugelio jų metrickuose užrašomos lietuviškos lytys: *Arelis* 1693, *Arelicia* 1694, *Kawolicie*

²⁰ Rinktiniai raštai III 503 [6].

1694, *Melnikienas* 1694, *Mielnikaycia* 1695 ir kt. Kai kuriuose užrašymuose gražiai atspindima aukštaičių uteniškių tarmės fonetika: *Gelezenas* 1683, *Glebelicia* 1695, *Kapaczunas* 1689 ir kt. Tai rodo, kad Suginčiai, išskyrus dvarą, buvo lietuviški. Atidesnis skaitytojas, peržvelgęs sugintiškių vardyno medžiagą, pastebės nevienodą tų pačių asmenvardžių rašymą, pavyzdžiui, kad ir sonantų „painiojimą“: *A-u-elis* 1691 ir *A-r-elis* 1693, *V-ifapiluis* 1687 ir *M-ifapilwis* 1695, *U-isapiluici* 1687 ir *M-ifapilwicia* 1693, *Mathias Tu-l-kienas* 1691 ir *Mathiæ Tu-r-kianiec* 1693. Tuos dalykus toliau reikia tirti. O asmenvardžių „vertimai“ į lenkų kalbą kaip *Marina Mlynarzowna* 1693, plg. *Marianæ Mielnikaycia* 1695, į lotynų *Martinus Molitor* 1695, plg. *Martini Melnikas* 1695 rodo, kad antrasis įvardijimo narys kunigo buvo suvokiamas maždaug kaip prievardis, o ne kaip asmenvardis. Atkreiptinas dėmesys ir į tokius asmenvardžių variantus kaip *Szumski* ir *Szunski*: *Ioanne Szumski* 1691 – *Joannis Szunfki* 1695, *Mathias Szumfki* 1695 – *Mathias Szunfki* 1697; į asmenvardžio *Sinkiewicz* (lie. *Sinkevičius*) užrašymo variantus: *Casimiro Szymkiewicz* 1691 – *Casimir[us] Sinkieuciz* 1690 MltK I 37 – *Casimir[us] Sinkieuciz* 1691 – *Casimirus Szynkiewicz* 1691 – *Casimirus Szymkieuicz* 1691 – *Cafimirus Sinkiewicz* 1693. Panašūs svyravimai rodo, kad sugintiškių asmenvardžiai, matyt, nebuvo nusistovėję. Apskritai nuodugnesnis tokių ir kitų atvejų tyrimas turėtų apimti ne tik sugintiškių, bet ir viso šaltinio, t. y. MltK I ir MltK II bei MltS I ir MltS II, asmenvardžius.

Dar norėtųsi atkreipti dėmesį į gana dažnai seniausioje Molėtų knygoje vartojamą lietuvišką Suginčių vardo lytį *de Suginciu*. Kitose Molėtų metrikų knygosose daugiau negu du šimtus metų vartojamos tik apslavintos šio vietos vardo lytys.

15.3.4. XVII a. sugintiškių žodynėlis. Žodynėlis sudarytas iš MltK I, MstK I, MltK II, MltS I. Į jį įtraukti tie asmenys, prie kurių nurodyta, kad jie iš Suginčių.

ARELIS *Patrini Bartholomæ[us] Auelis de Suginty* 1691 MltK I 42v [Arelis]; *Leuantes Cristophorus Arelis ... de Suginty* 1693 MltK II 2v; *Leua:[ntes] Petrus cu[m] Anna Arelicia [de Suginty]* 1694 MltK II 3v; *Leuantes Bartholomæ[us] Arelis ... de Suginty* 1694 MltK II 7v; *Leu[antes] Christophorus Arelis ... de Suginty* 1695 MltK II 9; *Leu[antes] Petrus Arelis de Suginty* 1695 MltK II 11v; *Leu:[antes] Christophorus Arelis de Suginty* 1697 MltK II 19v; *Marianna[m] ... filiam Christophori Arelis et Barbaræ Piragicia C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1698 MltK II 26v; *præsentib[us] Petro Arelis Sugintis [ld.]* 1699 MltS II 13.

BESPITIŪČIA *Patrini Zophia* **Bezpitucie** de Suginty 1683 MltK I 2.

BARTKEVIČIŪČIA *Leu[antes] ... cum Catharina* **Bortkiewiczowna** [de Suginty] 1698 MltK II 26v.

ČIPINAČIA *Cristinae* **Czypinaycia** ... de Suginty [mt.] 1694 MltK II 7v; *Heduigis* **Czypinicia** ... de Suginty [mt.] 1699 MltK II 31v.

DELAMARSAITĖ *D[omi]næ* *Elifabeth* **Delamarfowna** [mt.] 1697 MltK II 18v; *Annæ* **Gielazancowna** ... de Suginty [mt.] 1699 MltK II 29v; *G[enerosæ]* *D[omi]næ* *Elifabethæ* **Delemarfowna** ... Sugintis [mt.] 1699 MltK II 30v.

GELEŽĖNAS *Patrini Petrus* **Gelezenas** 1683 MltK I 2; *Patrini Petrus* **Gelezenis** de Suginciu 1683 MltK I 3v; *Patrini Andreas* **Gelezenas** de Suginciu 1683 MltK I 4; *Patrini Petrus* **Galazenas** de Suginciu 1683 MltK I 4v; *Patrini Petrus* **Gelezenas** de Suginciu 1687 MltK I 19; *Patrini Georgius* **Gelezenas** de Suginciu 1687 MltK I 20v; *Patrini Petrus* **Gelezenas** de Suginci 1688 MltK I 24; *Andre[am]* *Patris Petri* **Gelezenas** *Ma[tris]* *Christinae* de Suginty 1688 MltK I 28; *Patrini [...]* *laus* **Gelazenas** de Sugin[ty?] 1688 MltK I 28; *Dorotha[m]* *Patris Andreae* **Gelezenas** *Matris Annæ* de Suginci 1690 MltK I 37; *Patrini Nicola[us]* **Gelezenas** de Suginty 1690 MltK I 37v; *Casimir[um]* *Patris Georgii* **Gelezianec** *Matris Luciae* de Sugint 1691 MltK I 39v; *Patrini ...* *Cristina* **Gialeznicia** de Suginty 1691 MltK I 42v; *Petru[s]* **Gelazenas** de Suginty [jn.] 1687 MltS I 8; *Anna[m]* *Georgij* **Gielazaniec** et *Luciae* *Szagalowna* *C[oniugum]* *L[egitimorum]* de Suginty 1693 MltK II 2; *Annæ* **Gielazancowna** ... de Suginty [mt.] 1695 MltK II 10; *Sophia[m]* *Georgij* **Gielazaniec** et *Luciae* *Szakalicia* *C[oniugum]* *L[egitimorum]* *filia* ... de Suginty 1695 MltK II 11; *Georgiu[m]* *filiu[m]* *Georgij* **Gialaženas** et *Luciae* *Szakalicia* *C[oniugum]* *L[egitimorum]* de Suginty 1699 MltK II 31v.

GELEŽYČIA, GELEŽIENĖ *Cum Anna* **Geluzycie** de Suginty [nt.] 1691 MltS I 14; *Leuantes ... cu[m]* *Catharina* **Gielazycia** de Suginty 1693 MltK II 1v; *Leuantes ... cu[m]* *Anna* **Gielazycia** de Suginty 1693 MltK II 2v; *Leu[antes] ... cu[m]* *Anna* **Gialazienia** de Suginty 1694 MltK II 5; *Leua[ntes] ... cu[m]* *Christina* **Gialazowa** de Suginty 1695 MltK II 9.

GELEŽIŪNAS *Leu[antes] ... cum Anna* **Gielazunowa** ... de Suginty 1694 MltK II 5; *Michaele[m]* *Petri* **Gialaziunas** et *Catharinae* *Papizkaycia* *C[oniugum]* *L[egitimorum]* *filiu[m]* de Suginty 1694 MltK II 7v.

GLĖBELYČIA *Heduigis* **Glebelicia** ... de Suginty [mt.] 1695 MltK II 11v; *ad[antibus]* *Andrea* **Gialaziunas** ... de Suginty [ld.] 1693 MltS II 1.

IURGIENĖ *Patrini ... Lucia* **Iurgienia** de Suginci 1690 MltK I 36.

KAPOČIŪNAS *Patrini Andr[e]as Kapaczunas de Suginci* 1689 MltK I 28v; *Patrini Andreas Kopaczunas de Suginty* 1690 MltK I 37v; *Patrini Andreas Kopaczunas de Suginty* 1691 MltK I 42v; *Leu:[antes] Andreas Kapociunas de Suginty* 1694 MltK II 7; *Andreas Kapoczunas Sugintis [jn.]* 1699 MltS II 13; *cu[m] Catharina Kopaczowna Sugintis [nt.]* 1699 MltS II 15; *adfantibus ... Christophoro Kopaczunas Sugintis [ld.]* 1699 MltS II 15.

KAVOLYČIA *Sophiæ Kawolicie ... de Suginty [mt.]* 1694 MltK II 3v; *Sophiæ Kawolicia ... de Suginty [mt.]* 1695 MltK II 11v; *Leua[ntes] ... cu[m] Lucia Kowalowa de [Suginty]* 1695 MltK II 11v.

KLIMĖNAS *Bartholomæum Patris Christophori Klimenas Matris Iustincæ de Suginciu* 1683 MltK I 7.

KNEBIŪČIA *Marinæ Kniebucia de Suginty [...]* 1695 MltK II 13.

KUBILĖLIŪNAS *Ieorgiu[m] Patris Nicolai Kubelelunas Matris Christinæ de Suginciu* 1683 MltK I 4.

KULYS *Staniſlau[m] Matthiæ Kula et Marian[n]æ C[oniugum] L[egitimorum] filiu[m] ... de Suginty* 1694 MltK II 5.

KUNIGĖNAS *Casimirum Patris Adam[i] Kunigenas Matris Barbaræ* 1683 MltK I 2; *Ioanņes Adami Kunigenas, et Barbaræ melaykicia C[oniugum] l[egitimorum] de Villa Suginty* 1686 MltK I 15v; *Leu[antes] Iosephus Kunigienas de Suginty* 1698 MltK II 23; *Catharina[m] ... filiam Iosephi Kunigienas et Heduigis Czypinicia C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1699 MltK II 31v.

LEIŠIS *Patrini Bartholomæ[us] Leyszysz de Suginciu* 1684 MltK I 8v.

LIAUDANSKIS *Leu[antes] Casimirus Laudanski p[ro] tunc Sugintis in aula Seruiens* 1699 MltK II 29v.

MELNIKAS, MELNIKĖNAS *cum Marina Mlynarzowna ... de Suginty [nt.]* 1693 MltS II 1v; *Michaele[m] Iosephi Melnikienas et Cristinæ Czypinaycia C[oniugum] L[egitimorum] ... de Suginty* 1694 MltK II 7v; *Marianæ Mielnikaycia ... de Suginty [mt.]* 1695 MltK II 9; *Leua[ntes] Martinus Moli-tor ... de Suginty* 1695 MltK II 11v; *Iuftina[m] Martini Melnikas et Marinæ Kniebucia de Suginty C[oniugum] L[egitimorum] filiam* 1695 MltK II 13.

MICKEVIČIUS *Martinu[s] Mickiewiczas de Suginciu [jn.]* 1688 MltS I 9; *Patrini Petri [kd.] Casimir[us] Mickieucz de Suginty* 1689 MltK I 31v.

MIELEIKYČIA *Barbaræ melaykicia ... de Villa Suginty [mt.]* 1686 MltK I 15v.

MIKULYČIA *Leuantes ... cu[m] Marina Mikulicia de Suginty* 1694 MltK II 7v.

MISAPILVIS *Patrini Casimir[us] Vifapiluis de Suginciu* 1687 MltK I 19; *Cum Anna Uisapiluici de Suginti [nt.]* 1687 MltS I 7; *cu[m] Dorothea*

Mifapilwicia de Suginty [nt.] 1693 MltS II 1; *Bartholomæu[m] Cafimiri Mifapilwis et Hedwigis Glebelicia C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty filiu[m]* 1695 MltK II 11v; *Nicolau[m] Mifsapilwis de Suginty [jn.]* 1700 MltS II 16.

NOTAUTAS *Leuantes Stanislaus Natowt ... de Suginty* 1694 MltK II 5; *Leuantes Stanislaus Natowt de Wikiance* 1695 MltK II 8v.

PAPIŠKAIČIA *Catharinæ Papifzkaycia ... de Suginty [mt.]* 1694 MltK II 7v.

PYRAGYČIA *Barbaræ Piragicia ... de Suginty [mt.]* 1698 MltK II 26v.

REPEČKA *Patrini Ioannes Repezka de Suginty* 1691 MltK I 39v.

SABKOVSKIS *Leuantes D.[ominus] cu[m] Raphael Sabkowski ... de aula Sugintenfi* 1695 MltK II 10.

SINKEVIČIUS *Elizabeth Patris Martini Sinkieuczos Matris Annæ* 1683 MltK I 2; *p[rae]sente Casimiro Szymkiewicz de Suginty [nt.]* 1691 MltS I 14; *Patrini Cristophor[us] Sinkie?juicz de Suginci* 1685 MltK I 10; *Patrini Christophor[us] Sinkieucz de Suginci* 1688 MltK I 24; *cum Dorotha finkieucowa de fuginciu [nt.]* 1689 MltS I 10v; *Patrini Casimir[us] Sinkieucz de Suginty* 1690 MltK I 37; *Patrini Casimir[us] Sinkieucz de Suginty* 1691 MltK I 39v; *Patrini Casimirus Szymkiewicz de Suginty* 1691 MltK I 42; *Patrini Casimirus Szymkiewicz de Suginty* 1691 MltK I 42; *Leuantes Cafimirus Sinkiewicz de Suginty* 1693 MltK II 1; *Leua[n]tes Cafimirus Sinkiewicz de Suginty* 1693 MltK II 2; *Georgiu[m] Nicolai Sinkiewicz et Elifabethæ Zurlicia C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty filiu[m]* 1694 MltK II 4v; *Leu[antes] Andreas Sinkiewicz [de Suginty]* 1694 MltK II 5; *Leu[antes] Cafimirus Sinkiewicz ... de Suginty* 1694 MltK II 5; *Leua[n]tes Cafimirus Siękiewicz ... de Suginty* 1695 MltK II 11; *Christophorum Sienkiewicz Viduum de Suginty [jn.]* 1697 MltS II 9; *cu[m] Anna Sinkiewiczowna de Suginty [nt.]* 1697 MltS II 9v; *Leu[antes] Cafimirus Sinkiewicz de Suginty* 1697 MltK II 19; *Cafimiro Sienkiewicz de Suginty [ld.]* 1697 MltS II 9; *Christophorus Sinkiewicz Viduus de Suginty [jn.]* 1698 MltS II 12v; *praesentib[us] ... Sugintis et Christophoro finkiewicz [ld.]* 1699 MltS II 13; *p[rae]sentibus ... Nicolao Sinkiewicz de Suginty [ld.]* 1700 MltS II 16; *Christina[m] ... filiam Nicolai Siękiewicz et Elifabethæ Zurlozna C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1700 MltK II 35.

SKINDERYČIA *Leuantes ... cu[m] Virgine Christina Skinderowna ... de Aula Sugintenfi* 1695 MltK II 10.

ŠAKALYČIA, ŠAKALIENĖ *Luciæ ųakalowna ... de Suginty [mt.]* 1693 MltK II 2; *Leu[antes] ... cu[m] Lucia Szakalicia [de Suginty]* 1694 MltK II

5; *Luciæ Szakalicia ... de Suginty* [mt.] 1695 MltK II 11; *Leua[ntes] ... cu[m] Martha Szakalowa ... de Suginty* [mt.] 1695 MltK II 11; *Luciæ Szakalicia ... de Suginty* [mt.] 1699 MltK II 31v.

ŠOLKOVSKIS *Therefsam M[agnifici] D[omi]ni Georgij Szolkowski et D[omi]næ Elisabethæ L[egitimorum] C[oniugum] Nobilium ... Suginty* 1695 MltK II 9; *In Ecclesia Sugintensi ... Puellam Nomine Victoriam Parentu[m] Nobiliu[m] G:[enerosi] D:[omini] Georgij Szolkowski et D[omi]næ Elifabeth Delamarsowna C[oniugum] L[egitimorum] filia[m]* 1697 MltK II 18v; *Anna[m] ... filia[m] G[enerosi] D[omini] Georgij Szolkowski et G[enerosæ] D[omi]næ Elifabethæ Delemarsowna C[oniugum] L[egitimorum] Nobiliu[m] Sugintis* 1699 MltK II 30v.

ŠŪDINIS *Iozeph[um] Patris I[ose]phi Szudinis Matris Ann[æ] de Sugin]ciu* 1685 MltK I 10.

ŠUMSKAS, Šunskas *Patrini Ioannes Szumskas de [Su]ginciu* 1689 MltK I 31; *Cum Anna Szumskicie de Suginty* [nt.] 1691 MltS I 14; *Præsente Ioanne Szumski de Suginty* [nt.] 1691 MltS I 14; *Christophoru[m] Joannis Szunski et Annæ Gielazancowna C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1695 MltK II 10; *Leua[ntes] Mathias Szumski de Suginty* 1695 MltK II 10; *Leua[ntes] Mathias fzumski de Suginty* 1695 MltK II 13; *Leu[antes] Mathias Szunski de Suginty* 1697 MltK II 19v; *Leu[antes] Matthias Szumski [de Suginty]* 1698 MltK II 26v; *cu[m] Christina funskicia Sugintis* [nt.] 1699 MltS II 14; *Georgiu[m] filiu[m] Joan[n]is Szunskis et Annæ Gielazancowna C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1699 MltK II 29v; *Leu[antes] Matthias Szunski de Suginty* 1700 MltK II 36.

ŠUNELIS *Ioanne[m] Szunenelis de Suginciu* [jn.] 1691 MltS I 14 [= Šunelis]; *Leua[ntes] ... cu[n]m Anna Szunielenia de Suginty* 1695 MltK II 12.

TARPLAPYČIA *cu[m] Anna Tarlapicia Sugintis* [nt.] 1699 MltS II 13v.

TKAČIŪNAS *p[rae]sente Ioa[n]ne Tkaczunas de Sugintj* [ld.] 1684 MltS I 4.

TURKĖNAS *Patrini Mathias Tulkienas de Suginty* 1691 MltK I 39v; *Mathiæ Turkianiec* [jn.] 1693 MltS II 1v; *Elizabetha[m] Martini Turkianec et Sophiæ Kawolicie C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty filia[m]* 1694 MltK II 3v; *Josephu[m] Turkianiec Mathiæ, et Marianæ Mielnikaycia C[oniugum] L[egitimorum] de Suginty* 1695 MltK II 9; *Euam Martini Turkianiec et Sophiæ Kawolicia C[oniugum] L[egitimorum] filiam de Suginty* 1695 MltK II 11v; *Leu[antes] ... cu[m] Sophia Turkiancowna [de Suginty]* 1699 MltK II 29v.

VIENIŠIENĖ *Patrini ... Christina Wieniczenia de Suginci* 1690 MltK I 37.
ZURLYČIA *Elifabethæ Zurlicia ... de Suginty* [mt.] 1694 MltK II 4v;
Elifabethæ Zurlowna ... de Suginty [mt.] 1700 MltK II 35.

IŠVADOS

Lietuvos katalikų bažnyčios metrikų knygų, kurių didžioji dalis išsaugota, yra visos tautos turtas. Iki XX a. Lietuvoje būta apie 600 bažnyčių, kuriose vidutiniškai buvo apie kelias dešimtis metrikų knygų, tad įvairiuose archyvuose galėtų būti apie 10 000–15 000 metrikų knygų. Dėl sovietinės okupacijos bažnyčių archyvai buvo išdraskyti, atskirų bažnyčių metrikų knygos atsidūrė įvairių institucijų archyvuose, dažnai nežinomose vietose. Dėl nepalankių istorinių sąlygų metrikų knygų tyrimai vos pradėti, o jos pačios ne iki galo suinventorintos.

Daugiausiai metrikų knygas, tiksliau sakant, jų vardyną, yra tyrę lietuvių kalbininkai Zigmąs Zinkevičius (Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios XVII a. pradžios metrikų knygas), Vitalija Maciejauskienė (daugiausia Aukštaitijos metrikų knygų asmenvardžius), Jonas Palionis (penkių seniausių Punios bažnyčios XVII–XVIII a. metrikų knygų vardyną) ir kt. Istorikai yra parašę apie metrikų knygų archyvus keletą straipsnių. Galima konstatuoti, kad esama reikšmingų pavienių metrikų knygų tyrinėjimų, bet pasigendama kryptingo šio archyvų masyvo tyrimo.

Neatidėliotinas uždavinys – valstybės mastu suinventorinti visas metrikų knygas, sudaryti jų bendrą elektroninį katalogą. Tolimesnis tikslas – kompleksiskai tirti tas knygas: sukurti teorinę bazę, išrašyti kalbos mokslui svarbią metrikų knygų vardyno medžiagą, jos pagrindu rašyti žodynus, kurti duomenų bazines, panaudoti tas knygas lokalinės istorijos tyrimams ir t. t.

Sėkmingas metrikų knygų tyrimo darbas įmanomas tik tuo atveju, jei bus laikomasi tam tikrų tyrimo reikalavimų: tinkamai išrašoma ir metrikuojama įrašų medžiaga, renkami ir iškeliami vertingiausi duomenys, skelbiamos vertingiausios knygos ir t. t. Todėl straipsnyje pateikta metodinių nurodymų tyrėjams – filologams, istorikams ir kt., kaip elgtis kai kuriais neaiškiais atvejais.

Straipsnyje parodyti du tyrimo atvejai: pirmuoju atveju pateikta ir pakoментuota keletas išsiskiriančių metrikų įrašų, antruoju – iš Molėtų XVII a. pabaigos metrikų knygų rekonstruota Suginčių (dvaro ir kaimo) XVII a. pabaigos bendruomenė (dvaro gyventojai, sutuoktiniai, šeimos, pavieniai asmenys), pateikiama filologinių pastabų apie asmenvardžius.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

ŠALTINIAI

- AdK I – Adučiškio bažnyčios krikšto metrikų knyga (1655–1687). Adučiškio bažnyčios archyvas.
- DglšM I – Daugėlišio bažnyčios mirusiųjų metrikų knyga Nr. 1 (1744–1812). Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA), f. 1329, ap. 1, b. 12.
- DtK – Dotnuvos bažnyčios krikšto ir santuokų metrikų knyga (1693–1764). Dotnuvos bažnyčios archyvas.
- GlvK I – Gelvonų bažnyčios krikšto metrikų knyga Nr. 1 (1699–1715). LVIA, f. 1317, ap. 1, b. 11.
- JnšK – Jonišio bažnyčios krikšto metrikų knyga Nr. 1 (1599–1621). LVIA, f. 1196, ap. 1, b. 76.
- MltK I – Molėtų bažnyčios krikšto metrikų knyga Nr. 1 (1682–1692). Molėtų bažnyčios archyvas.
- MltS I – Molėtų bažnyčios santuokų metrikų knyga Nr. 1 (1682–1764). Molėtų bažnyčios archyvas.
- MltK II – Molėtų bažnyčios krikšto metrikų knyga Nr. 2 (1693–1708). Molėtų bažnyčios archyvas.
- MltS II – Molėtų bažnyčios santuokų metrikų knyga Nr. 2 (1693–1706). Molėtų bažnyčios archyvas.
- MrkK I – Merkinės bažnyčios krikšto metrikų knyga (1604–1618). LVIA, f. 1154, ap. 1, b. 1.
- ObK I – Obelių bažnyčios krikšto metrikų knyga (1651–1667). LVIA, f. 1297, ap. 1, b. 1.
- PlnK, PlnS – Plungės bažnyčios krikšto ir santuokų metrikų knyga (K 1616–1660, S 1615–1659). LVIA, f. 1827, ap. 1, b. 1.
- PlnS V – Plungės bažnyčios santuokų metrikų knyga (1708–1741). LVIA, f. 1827, ap. 1, b. 5.
- Rdvl(Nem)K – Nemunėlio Radviliškio bažnyčios krikšto metrikų knyga (1740–1804). Biržų krašto muziejus „Sėla“, BirLS-110.
- SkmK I – Skiemonių bažnyčios krikšto metrikų knyga (1715–1745). Skiemonių bažnyčios archyvas.
- ŠdvK – Šeduvos bažnyčios santuokų metrikų knyga (1696–1700). Lietuvos nacionalinis muziejus, R-2629.
- ŠlnS – Šiaulėnų bažnyčios krikšto ir santuokų metrikų knyga (1637–1744). Vilniaus universiteto biblioteka, Rankraščių skyrius, F107, b. 27.
- ŠlvK – Šiluvos bažnyčios krikšto ir santuokų metrikų knyga (1622–1728). LVIA, f. 1575, ap. 1, b. 2.
- VilJonS LX – Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios krikšto ir santuokų knyga (1664–1672). LVIA, f. 1667, ap. 1, b. 60.
- VilJonS I – Šv. Jonų bažnyčios santuokų knyga (1602–1615). LVIA, f. 640, ap. 10, b. 1.
- ŽdkS – Židikų bažnyčios krikšto ir santuokų metrikų knyga (1673–1681). LVIA, f. 1593, ap. 1, b. 28.

LITERATŪRA

1. APANAČIUS, Romualdas Julius. XVIII a. Raguvos parapijos metrikų knygų išrašai. Iš *Raguva*. Vilnius, 2001, p. 140–143.
2. BIRBILAITĖ, Inesa; MICKIENĖ, Ilona. Moterų įvardijimas XVIII amžiaus pradžioje: Telšių bažnyčios krikšto metrikų studija. *Respectus philologicus*, 2011, nr. 19, p. 158–167.
3. BÖRSTING, Heinrich, *Geschichte der Matrikeln von der Frühkirche bis zur Gegenwart*. Freiburg im Breisgau, 1959.
4. BÖRSTING, Heinrich. Matrikel. Iš *Lexikon für Theologie und Kirche*. Freiburg, 1962, 7. Band, 170 skiltis.
5. BŪGA, Kazimieras. *Rinkiniai raštai*. T. I–III, Vilnius, 1958–1961.
6. *Duden – Geographische Namen in Deutschland. Herkunft und Bedeutung der Namen von Ländern, Städten, Bergen und Gewässern*. 2., überarbeitete Auflage von Dieter Berger. Mannheim, 1999. 318 p.
7. FENZLAU, Walter. *Die deutschen Formen der litauischen Orts- und Personennamen des Memelgebiets*. Halle (Saale), 1936. 154 p.
8. GARLIAUSKAS, Vidas. Lietuviškos oikonomų lytys nelietuviškuose XVI–XIX a. šaltiniuose. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, 1998, t. XL, p. 123–203.
9. GARLIAUSKAS, Vidas. Lietuviški Šiaulėnų bažnyčios įrašai 1719–1738 metų santuokų metrikuose. *Archivum Lithuanicum*, 2001, t. 3, p. 213–249.
10. GARLIAUSKAS, Vidas. XVII a. *Molėtų bažnyčios metrikų knyga*. Vilnius, 2004. 174 p.
11. GARLIAUSKAS, Vidas. Lietuvos katalikų metrikų knygų svarba lituanistikai. *Gimtoji kalba*, 2009, nr. 3, p. 5–15.
12. GARLIAUSKAS, Vidas. Bažnyčių metrikų knygos Europos šalyse. *Gimtoji kalba*, 2010, nr. 8, p. 5–12.
13. HENNING, Eckart, WEGELEBEN Christel. Kirchenbücher. Bibliographie gedruckter Tauf-, Trau- und Totenregister sowie der Bestandsverzeichnisse im deutschen Sprachgebiet. *Genealogische Informationen*, 1991, Bd. 23.
14. IVONCIUS, Alvydas. Bažnytinių metrikų knygos atveria giminių šaknis. *Kalvotoji Žemaitija*, 2011, nr. 79, 80, liepos 15, 18 d.
15. JURGAITIS, Robertas. Čiobiškio bažnyčios archyvas. Iš *Musninkai. Kernavė. Čiobiškis*. Vilnius, 2005, p. 610–619.
16. JURGAITIS, Robertas. Musninkų bažnyčios archyvas. Iš *Musninkai. Kernavė. Čiobiškis*. Vilnius, 2005, p. 563–574.
17. JURGAITIS, Robertas; ŠARMAVIČIUS Andrius. Lygumų bažnyčios archyvas ir biblioteka. *Žiemgala*, 1998, nr. 1.
18. KLĒTNIĒKS, V. Metriskās grāmatas. *Latvijas Vēstures institūta žurnāls* 3. *Gads* [interaktyvus]. Rīgā, 1939, nr. 3 (11), p. 403–440; nr. 4 (12), p. 581–614 [žiūrėta 2011 gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.roots-saknes.lv/Research/Metriskas_gramatas.htm#revizijas>.

19. KRINČIUS, Algimantas. Šis tas apie Upytės kanauninką Joną Jeronimą Šarkevičių. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2008, t. 31, p. 293–299.
20. LASZUK, Anna. *Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce*. Warszawa, 1998. 474 p.
21. *Lituanistikos instituto Lietuvių kalbos skyriaus protokolų knyga*. Protokolas Nr. 1, 1939 m. kovo 18 ir 21 d. Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyrius.
22. MACIEJAUSKIENĖ, Vitalija. *Lietuvių pavardžių susidarymas*. Vilnius, 1991. 320 p.
23. MACIEJAUSKIENĖ, Vitalija. Kriaunų parapijos XVII–XVIII a. asmenvardžiai. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, 1993, t. 32, p. 34–99.
24. MACIEJAUSKIENĖ, Vitalija. Oikonomai Lankeliškių parapijos XVII amžiaus bažnytinėje knygoje. *Archivum Lithuanicum*, 2009, t. 11, p. 159–188.
25. MACIEJAUSKIENĖ, Vitalija. Gruzdžių pavardės: istorija ir dabartis. Iš *Gruzdžiai*. II d., Vilnius, p. 818–844. Internetė nuolat skelbiama nuo 2010 07 26 [žiūrėta 2011 m. lapkričio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.llt.lt/pdf/gruzdziai/gruzdziai_pavardes.pdf>.
26. *Molėtų dekanato bažnyčių archyvai ir bibliotekos* [kompaktinė plokštelė]. Sudarytojas Arvydas Pacevičius. Vilnius, 2009.
27. PALIONIS, Jonas. *XVII a. antrosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai*. Vilnius, 2003. 204 p.
28. PALIONIS, Jonas. *XVII a. pabaigos–XVIII a. pirmosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai*. Vilnius, 2008. 328 p.
29. PIASECKI, Edmund. *Ludność parafii Bejskiej w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*. Warszawa, 1990.
30. RAGAUSKAITĖ, Alma. *XVI–XVIII a. kauniečių asmenvardžiai*. Vilnius, 2005. 210 p.
31. STUNDYTĖ, Irma. Žemių parapijos archyvas. *Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2009, t. 32, p. 212–232.
32. SCHOLLEN, M., Die alten Kirchenbücher im Regierungsbezirk Aachen. *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins*, 13/1891, p. 191–212.
33. VAINA, Juozas. *Krikštų knygą bevertant* [interaktyvus]. Punsko (Lenkija) bažnyčios 1807–1812 metų krikšto metrikų knyga [žiūrėta 2011 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ausra.pl/0509/vaina.html>>.
34. ZINKEVIČIUS, Zigmantas. *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*. Vilnius, 1977. 304 p.
35. *Žemaičių vyskupijos vizitacija (1579)*. Vilnius, 1988. 369 p.
36. АНТОНОВ, Дмитрий, АНТОНОВА, Ирина. *Метрические книги России XVIII – начала XX в.* [interaktyvus]. Москва, 2006, 385 p. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://demoscope.ru/weekly/2008/0351/biblio02.php>>.

GUIDELINES FOR THE RESEARCH OF THE LITHUANIAN CATHOLIC CHURCH METRICS BOOKS

VIDAS GARLIAUSKAS

SUMMARY

The metrics books of the Lithuanian Catholic Church are a heritage treasure of the whole nation. Up until the 20th century there were approximately 600 churches in Lithuania and each church had more than a dozen metrics books on average which means there could be up to 10 000–15 000 metrics books remaining in various archives. Due to the soviet occupation the church archives were damaged and metrics books were scattered to various unclear locations. Due to these unfortunate historical situation metrics books research has only begun and the books themselves are not yet fully catalogued. Some research on metrics books has been done by Zigmantas Zinkevičius, Vitalija Macijauskienė, Jonas Palionis and others. Historians have shed some light on metrics book archives in various archives. It is clear that individual important research work has been done but an overall targeted research is lacking. A priority objective is to create a state wide data base of all catalogued metrics books. Second steps would be complex research of the metrics books including creation of a theoretical information base, creation of various data bases, use of the metrics books for localized research and etc. Successful research of metrics books is only possible if specific guidelines are followed. That is why this publication includes methodical instructions for researchers to use when uncertain situations are encountered. The publication includes two cases of metrics books research. In the first example a couple of unique excerpts are presented with comments. The second one reconstructs the picture of the Suginėčiai (Molėtai district) estate and town community during the 17th century. It includes residents of the estate, newlyweds, families and other persons). Philological notes on names are also included.